

Tijding 1994 - 1



Kroniek van de heemkundekring

Het Zuidkwartier

Het Zuidkwartier betreft het gebied
ten zuiden van Bergen op Zoom,
omvattende de plaatsen Hoogerheide,
Huijbergen, Ossendrecht, Putte en
Woensdrecht.



Tijding 1994 - 1

*Uitgave van de
heemkundekring
Het Zuidkwartier*

17e jaargang

april 1994

"TIJDING 1994 - 1"

Inhoudsopgave	Blz.
Doelstelling van de heemkundekring "Het Zuidkwartier"	3
Samenstelling bestuur	4
Van de redactie	5
Van wat verdween, deel IX, Stoomtram en weeghuisjes, door P.J. van den Bussche	6
Een Ossendrechts Mannenkoor in 1889, door Ad van Veldhoven	41
In 1789 "teirde de Guld" te Hoogerheide, door A.J. Pijnen	44
Genealogische Kroniek: Adriaansen, Cornelissen, van Mechelen, Montree, door Marcel Moors	55
Informatie voor de lezer	63
Info werkgroepen	64

Nadruk van, of overname uit "Tijding" van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen verboden.

De heemkundekring "Het Zuidkwartier" aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

DOELSTELLING VAN DE HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER".
opgericht 27 maart 1977.

De Heemkundekring "Het Zuidkwartier" is een vereniging zonder winstgevende of politieke oogmerken. Ze neemt ten opzichte van alle instanties een neutrale houding aan.

Haar werkterrein omvat het grondgebied der Zuidwesthoekgemeenten.

Zij stelt zich, met inachtneming van het bovenstaande, ten doel:

1. Het bevorderen van belangstelling op heemkundig gebied voor de omgeving door het geven van voorlichting, het organiseren van lezingen, cursussen, excursies, tentoonstellingen en andere evenementen.
2. Het beoefenen en ter kennis brengen van de regionale geschiedenis, genealogie, antroponymie, topografie, toponymie, geologie, bodemkunde, waterhuishoudkunde en geomorfologie.
3. Het vastleggen van dialecten, al dan niet overgeleverde verhalen, rijmen, uitdrukkingen, enz.
4. Het stimuleren tot het in stand houden van oude gebruiken, ambachten en folkloristische activiteiten.
5. Het ijveren voor het behoud van waardevolle landschappen en bouwwerken en cultuurhistorisch en heemkundig waardevolle zaken.
6. Het uitgeven van een periodiek aan haar leden en andere voorkomende publicaties.
7. Alles te doen of te bevorderen wat in een heemkundig kader te plaatsen valt.

SAMENSTELLING BESTUUR HEEMKUNDEKRING 'HET ZUIDKWARTIER':

De heer L. Timmermans Dorpsstraat 55 4634 TN Woensdrecht Tel. 01646 - 12546	voorzitter
De heer L. van den Bergh Aviolandalaan 29 4631 RP Hoogerheide Tel. 01646 - 13339	onder-voorzitter
Mej. M. Bastiaanse Tulpstraat 11 4645 CS Putte Tel. 01645 - 2794	secretaresse interne zaken
De heer J. Halters Stenenhoef 2 4641 CH Ossendrecht Tel. 01647 - 2854	secretaris externe zaken
De heer A. Mattheussens Aanwas 27 4641 JE Ossendrecht Tel. 01647 - 2662	penningmeester
Mevr. M. Beens-van Beeck Koppelstraat 3 4645 RD Putte Tel. 01645 - 2581	bestuurslid
De heer J. van Loon Kon. Wilhelminastraat 22 4641 GS Ossendrecht Tel. 01647 - 2782	bestuurslid
De heer A. Suijkerbuijk Bergsestraat 21 4635 RD Huijbergen Tel. 01644 - 2391	bestuurslid

VAN DE REDACTIE

Met deze Tijding 1994-1 ontvangt u de achtenveertigste aflevering van ons tijdschrift. Voorwaar een gedenkwaardig aantal in 17 jaar. De redactieraad heeft er, samen met de auteurs, een flinke klus aan gehad. Maar het was een dankbare opgave.

Tijding 1994-3 willen we in het teken plaatsen van 50-jarige jubilea uit vervlogen tijden. Wij denken daarbij aan 50-jarige jubilea van huwelijken, verenigingen, etc., uit de periode 1900 - 1930. Uw foto's en begeleidende toelichtingen verwachten wij graag vóór 1 oktober 1994.

Voor Tijding 1994-2 zijn reeds enkele bijdragen ingeleverd die handelen over het beleven van de jaren 1939 - 1944. De heer L. v.d. Bergh kan u vele suggesties geven aangaande mogelijke onderwerpen die betrekking hebben op deze tijd.

Uw artikelen hierover zien wij graag vóór 1 juni 1994 tegemoet.

Tijding 1995-1 willen wij nadrukkelijk wijden aan artikelen over het beleven van de bevrijding in oktober 1944 en mei 1945.

Deze Tijding is gewijd aan de stoomtram in Ossendrecht. Het artikel is er één uit de reeks "Van wat verdween....." Uw bijzondere aandacht vragen wij ook voor de begeleidende tekeningen van de hand van de heer J. van Dooren.

Uit een andere bijdrage blijkt dat er vroeger ook al flink gezongen werd in Ossendrecht.

Het gildewezen in Hoogerheide hield zich niet alleen bezig met het schieten met de boog. Uit 1789 zijn overleveringen bewaard gebleven die daarvan getuigen.

U vindt een bloemlezing ervan terug in deze aflevering.

Gewoontegetrouw treft u weer enkele stambomen in recht lijn aan. De opsomming van het voorkomen van de behandelde namen bij de volkstelling van 1947 wordt enigszins gewijzigd. Alleen van Noord-Brabant worden de plaatsen nog afzonderlijk genoemd.

Voor informatie over de artikelen voor de volgende afleveringen kunt u terecht bij de heer L. v.d. Bergh, tel. 01646 - 13339.

VAN WAT VERDWEEN, DEEL IX. STOOMTRAM EN WEEGHUISJES.

Ruim honderd jaar geleden, in 1887, kwam de aanleg tot stand van een tramspoor tussen Bergen op Zoom en Antwerpen, via Ossendrecht. Wat later richtte men op de Aanwas een Bascule-Compagnie op, wat resulteerde in de bouw van een huisje met weegbrug aan deze lijn. Een nieuw beeld bij het dorp, met geordend transport, vooral bedoeld voor het vervoer van suikerbieten. In West-Brabant zou suiker een veelomvattend woord worden. Laten we daarom bij het begin beginnen.

Suiker

De geschiedenis leert ons dat vóór het jaar vijftienhonderd de enige zoetstof bijenhoning was. Ontdekkingsreizigers vonden later, bij hun tochten naar andere continenten, nieuwe produkten, waarbij ook de grassoort *Saccharum officinarum*, oftewel suikerriet was. Spoedig kwamen er schepen met deze spectaculaire vondst naar Europa. Ten tijde van de West- en Oostindische Compagnie was er veel aanvoer van suikerriet uit Java en Sumatra. Het gewalste riet kwam, als gekristalliseerde ruwe suiker, naar Nederland. Amsterdam werd het middelpunt van deze handel in Europa. Makelaars deden in deze stad een bloeiende industrie ontstaan met de bouw van raffinaderijen. De situatie bleef zo tot einde 1700. Toen de band tussen het moederland en de Verenigde Oostindische Compagnie in 1799 verdween, ging de rietsuikerhandel snel achteruit, mede ook door de woeligheid in de omliggende landen.

Een onderbreking

Er was oorlog in Europa; Frankrijk in de hoofdrol. Met de komst van Napoleon, als leider, werd de situatie flink op de spits gedreven,

Ten koste van alles wilde hij iedereen zijn wil opleggen, desnoods met economische sancties. Er komt een blokkade van alle handel met Engeland. Dit gebeurt

per decreet van 21 november 1806, uitgebracht te Berlijn, met de invoering van het continentaal stelsel. Dat treft ook direct de Nederlanden met o.a. invoer van koffie, suiker, enz. De smokkelhandel, die dan ontstaat, kan maar gedeeltelijk aan de vraag voldoen. Maatregelen tegen invoer werden later nog verscherpt door het decreet van Milaan in 1807, en van Frionen en Fontainebleau in 1810. Besluiten, allemaal genomen ver van deze Zuidwesthoek, waarvan de gevolgen zeker ook hier voelbaar zijn geweest.

De Lethargische periode

Mensen zoeken in zulke situaties naar vervangers of surrogaatprodukten. Voor Ossendrecht lag daar misschien het prille begin van een periode met meer welvaart. Vanuit Vlaanderen kwamen experimenten gedaan met de cichoreiwortel (*Cichorium intybus*), als koffievervanger. Deze biet werd, na het rooien, gesneden en gedroogd. Dan volgden branden, malen en verdere bereiding van de smaak. Met vallen en opstaan deed de cichoreikoffie zijn intrede. In 1827 was er al een fabriekje te Antwerpen, en was men al op kleine schaal gestart in Ossendrecht. In de loop der jaren groeide dit uit en werd er op meerdere plaatsen in dit dorp "peekoffie" geproduceerd, met gevolg dat later deze plaats "cichoreistadje" werd genoemd. Dit is echter een verhaal apart, en dus snel op zoek naar een rietsuikervervanger. Dat lag een stuk moeilijker. De beetwortel misschien? Hij werd al genoemd ten tijde van Karel de Grote, maar dan als groente, vooral in zuidelijke landen. De ontdekking van suiker in deze biet kwam pas veel later, en werd betwist door Duitsland en Frankrijk.

De Fransman Olivier de Serres (1539-1619) had zijn landgenoten opmerkzaam gemaakt dat er zoetstof in de biet aanwezig was. De Duitsers gaven de eer aan Andreas Sigismund Marggraf. Deze man was in 1747 in staat suiker uit de biet af te scheiden. Zijn leerling en opvolger was Frans Karl Achard. Hij stichtte de eerste bietsuikerfabriek in 1801 te Cunern in Silezië. Later is te zijner eer hier een openluchtmuseum gebouwd als een historisch monument voor deze industrie in Europa. Door invoering van het continentaal stelsel kwam de biet- of krootteelt

wel in een stroomversnelling. Het bevel van Napoleon, om de teelt ook in de Nederlanden snel te bevorderen, moest worden opgevolgd. Er werden op korte termijn in Nederland dertien suikerfabriekjes gebouwd, die echter maar zeer primitief werkten. De slag bij Waterloo in 1815 was ook een slag voor de opkomst van deze industrie in dit land, dat snel weer aan de rietsuikerinvoer de voorkeur gaf. Alleen in Frankrijk was men al verder gevorderd met de fabricage van bietsuiker. Het zou later navolging krijgen in Duitsland, Oostenrijk en Rusland. In Nederland stonden de koloniale rietsuikerbelangen meer voorop. Rond 1860 kwam er plots meer belangstelling. Terwijl de prijzen van rietsuiker in Nederlands-Indië door de liberalisering van 1853 sterk waren gedaald en het vervoer nauwelijks nog lonend was, had men in Frankrijk en Duitsland grote vorderingen gemaakt in de bietsuikerraffinage. De periode van 1815-1852 staat voor Nederland te boek als de Lethargische tijd, of de jaren van algehele lusteloosheid, waarin alle aandrang tot activiteit ontbrak. Ossendrecht vormde daarin een uitzondering wat betreft haar cichorei-ontwikkeling.

De doorbraak

In 1862 sticht de Belg Felix Wittouck een bietsuikerfabriek te Bergen op Zoom. In de volgende vijftien jaar zullen er in West-Brabant nog een 20-tal volgen. De grote doorbraak is in aantocht. Naast Wittouck komen er in deze stad in 1871 nog twee fabrieken bij. Op 5 april is dat Van der Linden en Co., en op 21 april zijn dat de heren Laane, Rogier, Daverveldt en Co. De laatste kreeg de naam "De Twaalf Apostelen" en werd gebouwd aan de Bredasestraat, kort bij het N.S.-station. De beide andere hadden hun plaats gevonden aan de haven.

Aanvoerproblemen

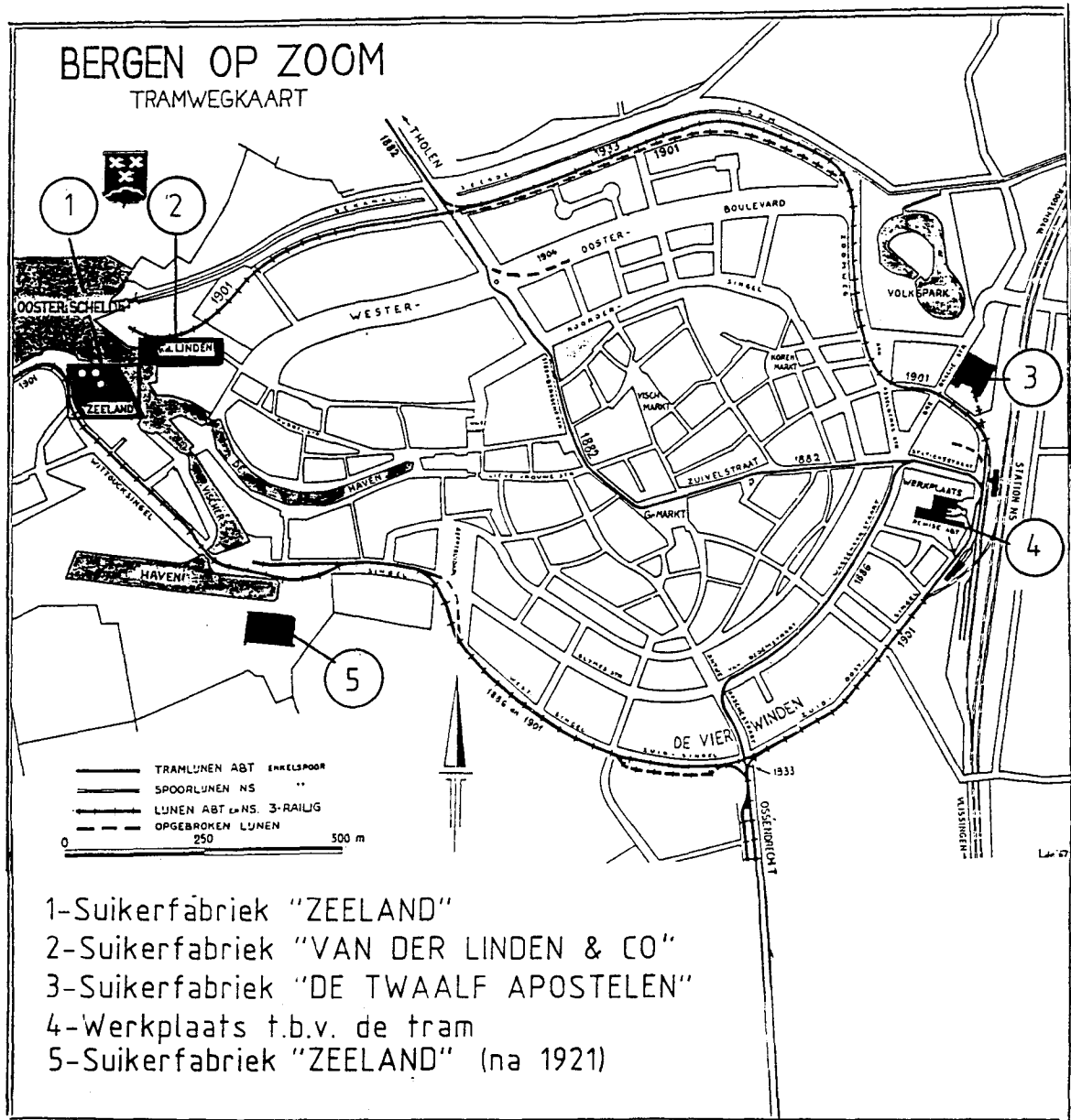
Wittouck, gestart in 1862, deed grote inspanningen om de teelt en aanvoer te garanderen. Hij kocht zelfs enkele boerderijen in de Oud-Noord-Bevelandpolder en losse percelen te Wolphaartsdijk en in de Jacobspolder in het Sloe. Ook op het eiland Tholen was deze suikerfabrikant zeer actief. Zware Belgische ossekarren

stelde hij in dienst voor het vervoer van bieten naar zijn fabriek. Waarom al dat transport naar Brabant? Het zachte water van de Brabantse wal en het verdere achterland leende zich bij uitstek voor het hele suikerprocédé.

In 1863 werd Bergen op Zoom aangesloten op de spoorlijn Roosendaal-Breda en in 1872 kwam de verbinding met Vlissingen. Nieuwe mogelijkheden voor aan- en afvoer. Het departement van Binnenlandse Zaken meldt voor 1874 goede berichten over seizoen- en vaste arbeiders in de drie suikerfabrieken van deze stad. Daar zouden 513 mensen bij betrokken zijn: 325 mannen, 92 vrouwen, 73 jongens en 23 meisjes. Inmiddels waren er 16 stoomwerktuigen en 13 ketels. De vraag naar suiker neemt toe en de teelt van bieten zou verlichting kunnen geven in de landbouwcrisis (1873-1895). Op het eiland Tholen, onder Halsteren, en in de polders van Ossendrecht en Woensdrecht was zeker expansieruimte.

De stroomtram

De stoomtram had in 1879 zijn eerste tocht in Nederland op de lijn Den Haag - Scheveningen volbracht. De suikerfabrikanten zullen dat bericht zeker vernomen hebben. Vooral de heer C.A. Daverveldt van "De Twaalf Apostelen" leefde al spoedig met de toekomstdroom: een tramspoor aan te leggen van Bergen op Zoom naar Tholen en in de zuidelijke richting naar Ossendrecht. Dat zou een goede aanvoer kunnen garanderen. In de stad en daarbuiten zocht hij contacten en werden vergaderingen belegd. Op 27 juli 1881 stemde de gemeenteraad van Bergen op Zoom in om een concessie te verlenen voor de aanleg van een tramspoor naar Tholen. Men dacht hierbij aan drie maanden bietentransport en negen maanden voor personenvervoer en vrachtdiensten. ± Drie jaar nadat de eerste stoomtram in Nederland zijn debuut maakte kwam de officiële concessie voor de lijn Bergen op Zoom - Tholen. Nog datzelfde jaar, op 13 september 1882, bij het begin van de bieten campagne, was de eerste rit. Voor dit werk werden 500 aandelen uitgegeven van f 500,- met een afspraak van 30 jaar. Het begin was gemaakt.



Tramwegkaart Bergen op Zoom, waarbij ingetekend de vijf aangegeven lokaties

In België leefde ook het idee voor een tramverbinding Antwerpen-Bergen op Zoom. Op 24 mei 1884 was daar een Koninklijk Besluit voor oprichting van een nationale maatschappij voor buurtspoorwegen, die onafhankelijk konden werken.

Stoomtramweg Maatschappij Antwerpen Bergen-op-Zoom-Tholen

Naamlooze vennootschap " Tramway du Nord d'Anvers "

geexploiteerde lijnen :

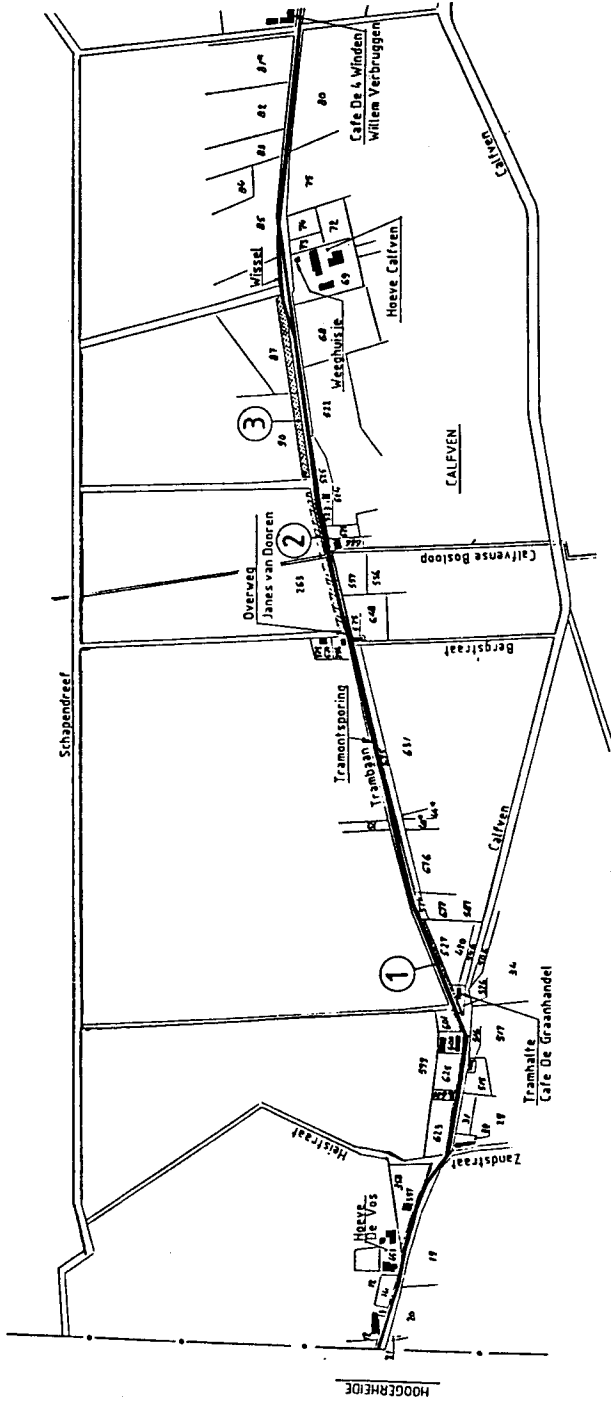
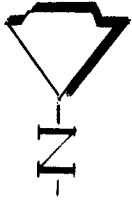
ANTWERPEN - BERGEN-OP-ZOOM-THOLEN.

ANTWERPEN - LILLO.

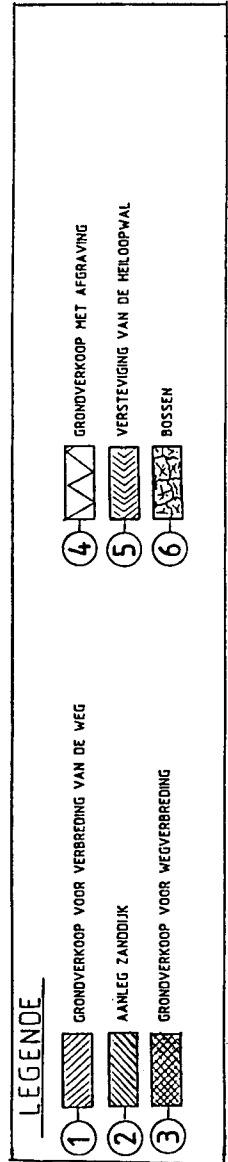
ANTWERPEN - (KLAPDORP) - MERXEM. (PAARDENTRAM)

De oprichting van de S.A. Tramway d'Anvers à Merxem, de T.A.M., was op 21 december 1886. De naam én maatschappij veranderden het jaar daarop in S.A. Tramway du Nord d'Anvers. Van de 60 uitgegeven aandelen kwamen 35 stuks in het bezit van vijf Nederlanders, die dus ook de directeur mochten leveren. De andere 25 waren voor vier Belgen. De lijn Antwerpen - Zandvliet kon worden gepacht. Intussen had men in de Zuidwesthoek niet stilgezeten. Bergen op Zoom kende een industriële ontwikkeling, waardoor ook het aantal inwoners groeide. In 1883 was de stadsontmanteling voltooid en waren de geslechte vestingwerken geen belemmering meer voor groei, en aanleg van tramwegen.

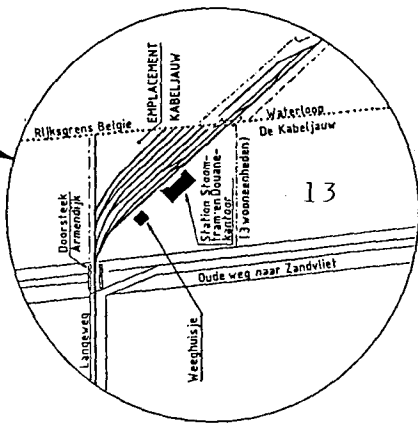
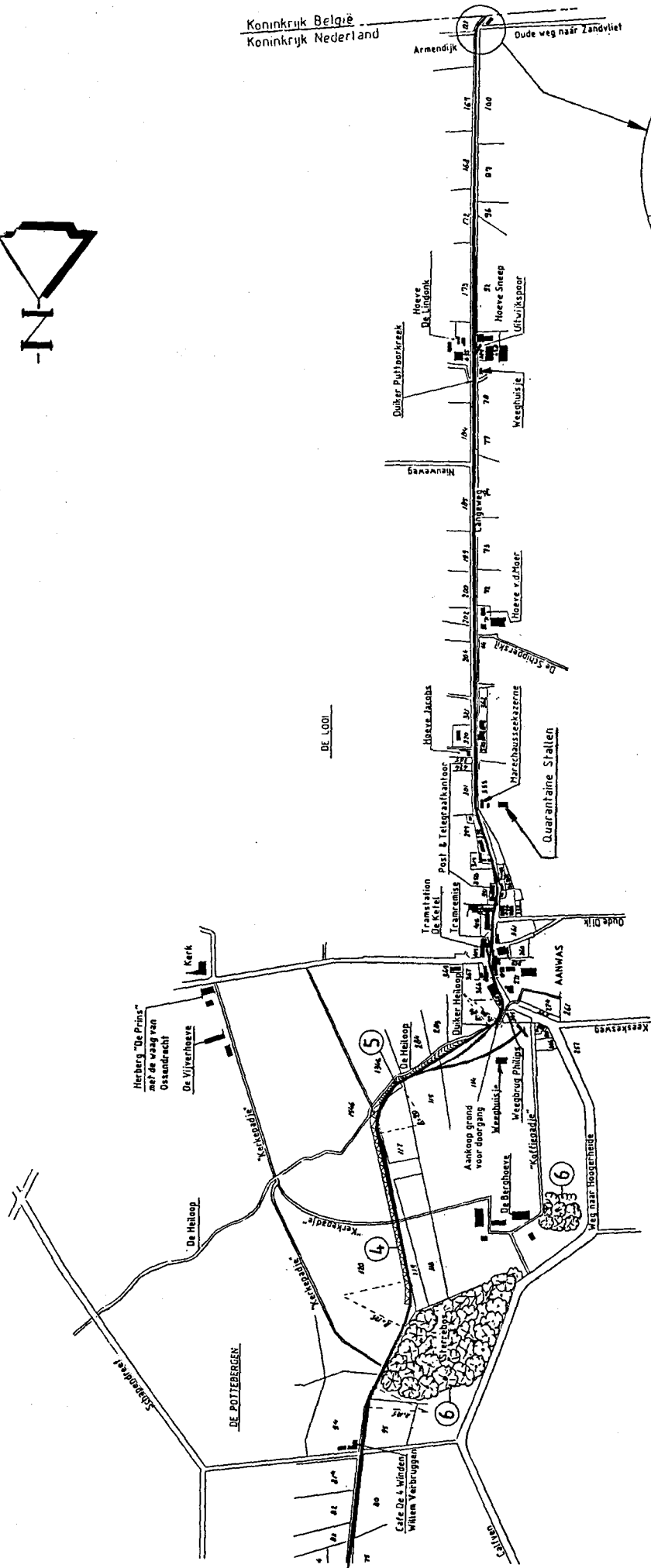
Aan de Rotterdamse Stoomtram Maatschappij werd opdracht gegeven voor het maken van tekening en bestek voor aanleg van een tramspoor Bergen op Zoom - Hoogerheide-Ossendrecht grens. Een goed ontwerpplan dat het verlenen van concessies in deze plaatsen snel zou kunnen bewerkstelligen. Ingenieur J. Schoter, die ermee werd belast, bood zijn werk aan in juli 1886. Drie maanden later werden alle roerende en onroerende goederen van de B.T., Bergen op Zoom - Tholen, geliquideerd en overgenomen door de nieuwe maatschappij in oprichting, Antwerpen - Bergen op Zoom - Tholen, genoemd als de A.B.T.. Een groot succes was de uitgave van aandelen en obligaties. Er werd voor meer dan het dubbele ingeschreven. De verwachtingen waren dus groot. Jammer voor de heer Daverveldt, die dat niet meer mocht meemaken. Hij stierf in 1885. Zijn broer en opvolger, Cristiaan Antonie Daverveldt, zette de kroon op het werk. Hij werd ook de aanemer voor het leggen van de lijn. Bij de grens, op Nederlands gebied, kwam een stoomtramstation/douanekantoor en een spooreplacement voor rangeren, wisselen en overladen.



TRAMROUTE OSSENDRECHT



Kaartmateriaal bewerkt en getekend door de heren
P.J. van den Bussche en J. van Dooren.



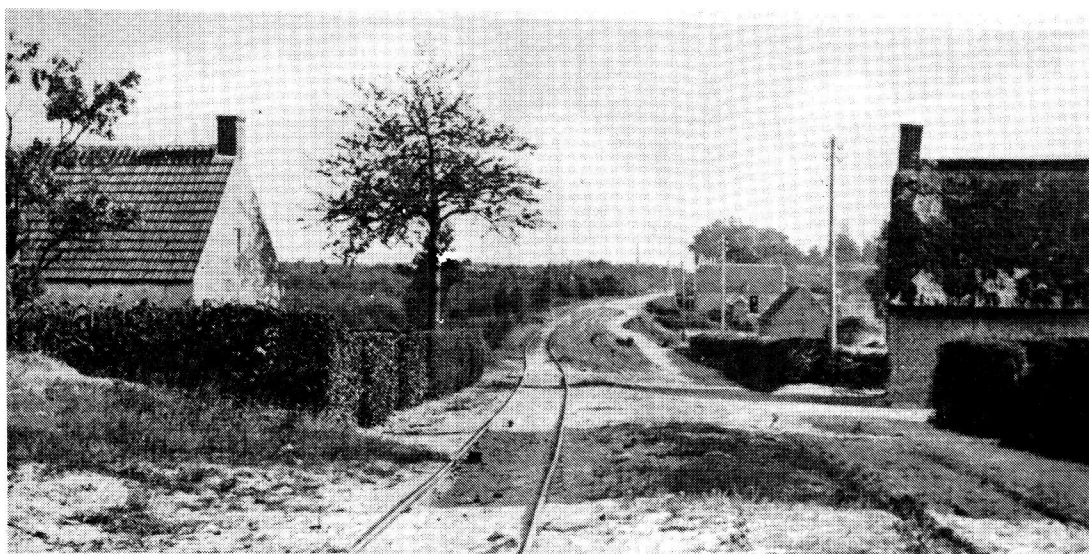
TRAMROUTE OSSENDRECHT

LEGENDE

①	GRONDVERKOOP VOOR VERBREDING VAN DE WEG	④	GRONDVERKOOP MET AFGRAVING
②	AANLEG ZANDDIJK	⑤	VERSTEVIJGING VAN DE HEILOOPWAL
③	GRONDVERKOOP VOOR WEGVERBREDING	⑥	BOSSEN

Kaarten tramlijn

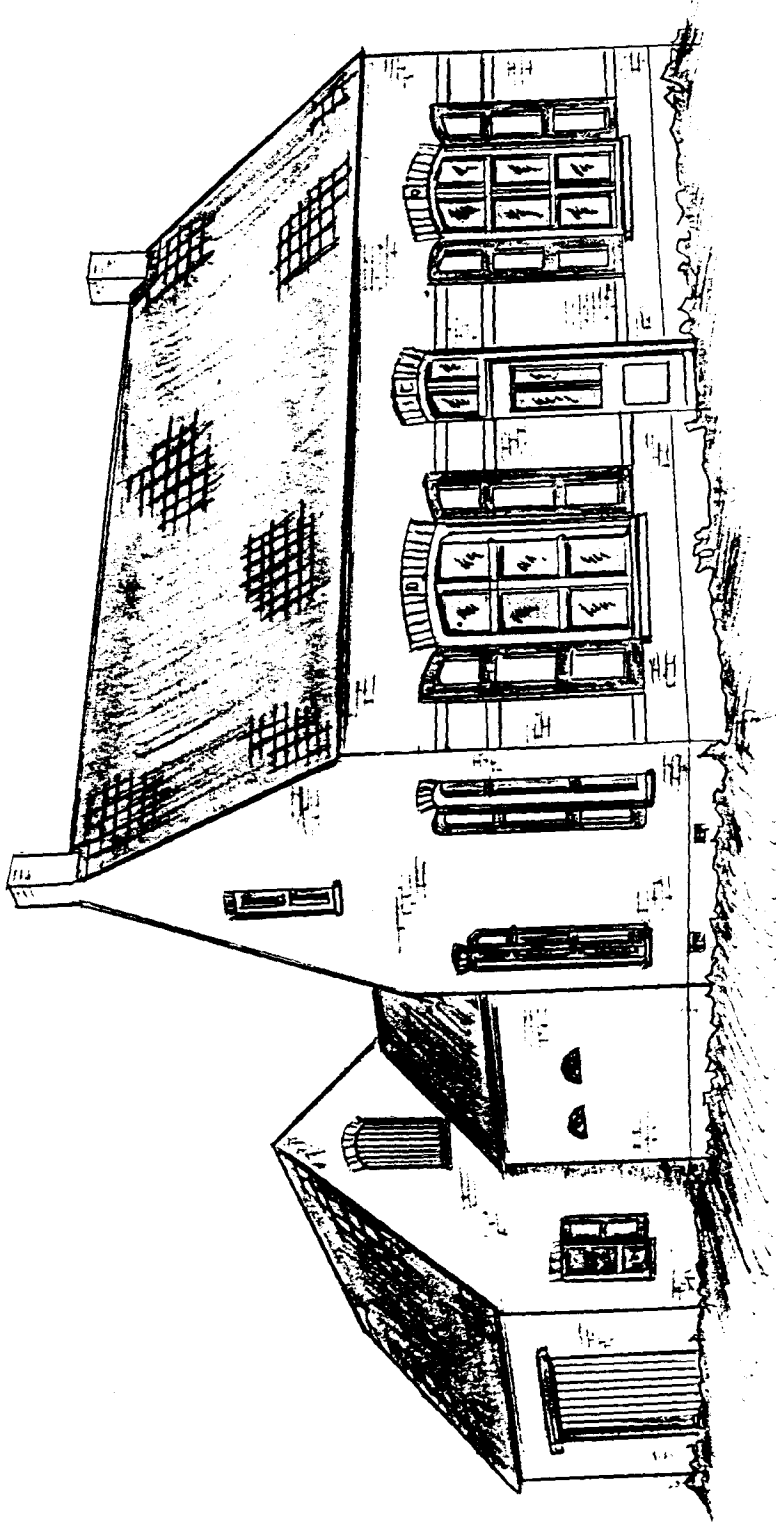
Om de werkzaamheden goed te kunnen volgen is de totaalkaart van de tramlijn in Ossendrecht in tweeën verdeeld. De eerste begint bij de gemeentegrens van Hoogerheide/Ossendrecht. Ondanks dat er nog geen toestemming was waren ze met de grondwerken reeds begonnen. De rail werd aangelegd aan de oostzijde van de weg, in zuidelijke richting. Na enkele honderden meters buigt de lijn iets links af en gaat de dreef in. Daar kan men de voorgeschreven breedte van acht meter niet halen en wordt van Cornelis Wuits en Jan den Ouden een stukje grond aangekocht aan de westkant. De wegen verderop, die als spoorwegovergang dienst doen, moeten daar ter plaatse worden verbreed. Het grote werk begint aan de Bergstraat.



TUSSCHEN HOOGERHEIDE EN OSSENDRECHT

Zandspoordam

De aanleg van een zandspoordam door het dal, een uitloper van de Noordpolder. Grootste diepte twee meter, lengte \pm tweehonderd meter. Voor nu de hoeve van Calfven is bereikt moest aan de overkant nog een perceel dennebos van de familie Jacobs worden aangekocht. Aan de achterkant van de hoeve kwam later in het



Café "De Vier Winden"

weiland een uitwijkspoor met twee wissels van \pm honderd meter en een weeghuisje. Maar daar later meer over.

Na het passeren van dit alles kruist men in zuidelijke richting de Scheidreef, vroeger Schapendreef genaamd, en nu beter bekend als de Vier Winden. Het was ook de naam van het café in 1917 gebouwd door Willem Verbruggen-v.d. Poel. Geen officiële tramhalte, maar wel als zodanig gebruikt via de Pottenbergen, de kortste weg, voor een groot gedeelte van de Ossendrechtaren.

Weer verderop met de aanleg van de lijn, was, net voorbij het "kerkepad", de dreef over een lange lengte te smal. Rechts lag toen nog het prachtige "Sterrebos". Om ook hier aan de gewenste breedte van de weg te voldoen, verkoopt Jac. Jacobs aan de trammaatschappij een smalle reep grond, 2060 m², die afgegraven moest worden voor de aanleg van de lijn. Ongeveer halfweg aandacht voor een oversteekplaats van het "kerkepad" Berghoeve - dorp.



Instelbare klok op de gevel van café
"De Graanhandel" bij Jan Prop

Dit paadje werd veel gebruikt als schoolweg, want de zusters van Oudenbosch gaven, tot 1900, in een gedeelte van de boerderij onderwijs. De heer Adan schreef naar de A.B.T. een protestbrief en noemde de oversteekplaats voor de kinderen levensgevaarlijk.

We bereiken nu bijna de Heiloo, waarvoor het spoor afbuigt naar rechts. Het werk in deze dreef is voltooid. Automatisch werd een nieuwe naam in de mond genomen, de "Trambaan". De wal van de Heiloo moest met grond van de eerder genoemde afgraving worden verhoogd, om westwaarts verder te kunnen gaan met de aanleg. Dat was nodig om er een uitwijkspoor bij te leggen en ruimte te scheppen voor opslag van suikerbieten. Dat geheel werd later de Peeberg genoemd.

Voor nu de Aanwas met een prachtige bocht werd bereikt, moest eerst nog een stukje grond aangekocht worden van burgemeester Van Mechelen en Jacobus van den Eijnden. Ook gaf het bestek aan "verlegging van de Heilooop", plus een nieuwe duiker. Aangekomen bij het Schuttershof volgt de aanleg van een wissel, voorlans de lokatie de Ketel, waarbij ook een uitwijkspoor tje toegang gaf naar de tramremise. Aan de naam van de herberg wordt nog toegevoegd "stoomtramstation". (Zie foto) Vervolgens passeren we een monumentaal gebouw, waar thans het streekmuseum "Den Aanwas" is ondergebracht. Nog een markant punt verderop brengt ons bij het eerste post- en telegraafkantoor van Ossendrecht. De komst van de tram bracht o.a. de aanleg van de rijkstelefoon met zich mee. Mevrouw E. van Nouhuis werd benoemd op deze post, bijgestaan door bode Van der Walle.



Het volgende stuk was de Langeweg tot aan de Armendijk. Over heel de lengte moest de weg worden verbreed. Aan de westkant verdween daardoor de sloot. Aan de andere zijde werd een nieuwe waterafvoer gegraven. Volgens bestek: met het

onder de weg aanbrengen van twee nieuwe duikers voor Schipperskil en Puttoorkreek, van ± 120 cm. hoogte, voorzien van een houten vloer. De boer van hoeve "Lindonk", niet de eerste de beste, wilde dat de trammaatschappij aan hem een concessie zou doen. De aanleg van het spoor kwam over een lange lengte op zijn grondgebied. Naast de pachtprijs wenste hij een uitwijkspoor, waar minstens twee wagons op konden staan, aan te brengen naar de hoeve aan de overkant van de weg. Vervolgens moest de tram stoppen, als door middel van een rode vlag aangegeven werd, dat men er gebruik van wilde maken. Er kwam een akkoord, met een voorwaarde, dat de wissel werd voorzien van een slot en alleen bediend mocht worden door tramambtenaar. Zo wist men 100 jaar geleden nog een privéstopplaats te creëren.

Na dit oponthoud bereiken we de Armendijk. Hier was een discussie gaande over twee mogelijkheden:

1° voorstel: de weg recht onder de dijk volgen tot voorbij de boerderij waar nu Van der Heyden woont, dan linksaf richting Zandvliet, naast de toen gebruikelijke weg.

2° voorstel: een doorsteek van de Armendijk, met een breedte van vijf meter. Aan beide zijden wordt een muur gemetseld met sponning, waarin, bij een te hoge waterstand, eiken balken geschoven kunnen worden.

Dit laatste voorstel werd aangenomen en bracht een nieuwe naam in omloop "t gat van den dijk". Met de aanleg van dit laatste stuk kwam de verbinding met België tot stand. De aankoop van de grond, voor aanleg van het emplacement en het stationsgebouw, werd geregeld met de familie Bouwens. De naam van dit laatste gedeelte was dezelfde als van de polder n.l. "De Kabeljouw". Tot chef voor beide stations, zowel Ossendrecht als Zandvliet, werd de Belg P.J. Janssens benoemd. Zijn landgenoot Engels nam de douanepost voor zijn rekening en Nederland was vertegenwoordigd door Gerard van der Ven, de vader van de latere burgemeester van Ossendrecht.

De aanleg was nu gedaan, de posten waren bezet en de toekomst lag open. Alles bij elkaar een flinke verandering, zo'n spoorbaan door de Zuidwesthoek.

Een machtig schouwspel voor de mensen, die met grote bewondering hebben gekeken naar de voertuigen die op "eigen kracht", zonder paarden ervoor, zware vrachten en veel mensen konden vervoeren.



Het Ossendrechts Stoomtramstation, tevens douanepost

De boeren zijn er nog niet uit

Alles leek geregeld. Een groot gebied lag open voor teelt en vervoer van suikerbieten. West-Brabant zal uitgroeien tot een grote suikerhoek, van Moerdijk tot Ossendrecht, die, zo later zou blijken, gaat voorzien in de helft van de Nederlandse suikerproduktie. De spotnaam van de Brabantse bietenteler werd "Batraaf". *

In dit omvangrijk proces konden veel mensen aan de slag. Alleen de boer wist zijn plaats in de verhouding teler - suikerfabrikant nog niet goed te vinden. Laatstgenoemde zocht zelf land uit dat hij wilde pachten voor bietenteelt.

* Batraaf - naar het Franse Betterave à sucre = suikerbiet.

Ook door hem werden zaad en meststoffen geleverd en op de percelen aangebracht. De boer deed dan de rest en kreeg een vastgesteld voorschot.

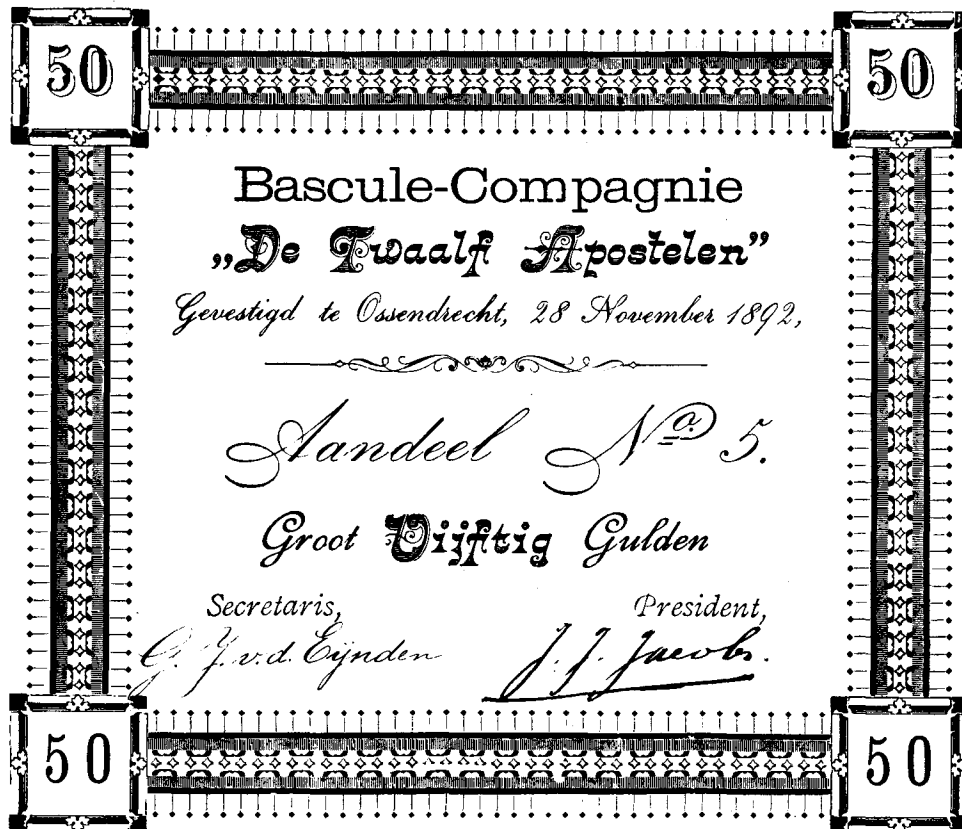
Dat was wel aantrekkelijk, maar het strandde al gauw op veel te veel administratieve rompslomp. Dat liep dus niet. De fabrikant was er alles aan gelegen, dat de teler een door hem aangeboden bietenzaad zou gebruiken, evenals de meststoffen. Dat garandeerde het "hoogste" suikergehalte.

De boer, die nog weinig teeltermijning had, zou de voorkeur kunnen geven aan ander zaad voor meer kilogramproductie. Een ander probleem was nog het gebrek aan een bascule of weegbrug, waardoor de teler geen enkele controle had op gewicht of tarrering. De boeren, die apart contracten sloten, stonden zwak tegenover de georganiseerde suikerfabrikanten.

Bascule Compagnie

Het is moeilijk te achterhalen, of de tijdelijke sluiting van de suikerfabriek "De Twaalf Apostelen" in 1892, te Bergen op Zoom heeft bijgedragen tot een versnelde oplossing van het weegprobleem. In dat jaar werd te Ossendrecht de Bascule Compagnie opgericht. Twaalf deelnemers vonden elkaar en schreven in met 18 aandelen van f 50,-- ter realisering van een weegpunt op het land van Jac. Jacobs. De naam die hieraan gegeven werd, was "De Twaalf Apostelen". Deze naam zou ook ontstaan kunnen zijn door de aankoop van de bascule van de eerder genoemde fabriek. Door het officieel erkende weegpunt op de "Peeberg" werd van nu af aan gewogen en getarreerd voor de suikerfabrieken Van der Linden en co., Wittouck - Dorree Rheenen uit Lillo en Terk en Jäger uit Roosendaal.

In 1894, bij de heroprichting van de eerder gesloten fabriek te Bergen op Zoom, werden de leveringen weer hervat. In de stukken vindt men niet meer de naam "De Twaalf Apostelen" terug, maar is de vermelding Laane, Rogier, Daverveldt en co. Op de "Peeberg" was intussen de balans opgemaakt van de kosten voor de weegbrug: f 650,05. Aankoop bascule, bouw huisje :f 100,91, aankoop steenloon metselaar en smid met diversen f 128,89, een totaal van f 879,95. Te voldoen van 18 aandelen van f 50,--



Namen van deelnemers:

Jacobus Jacobs
 J. B. van den Eynden
 H. de Valk
 Mej. Mertens
 J. C. h. d. Eynden
 H. Aartsen
 H. Adan
 G. h. d. Eynden
 J. B. Joosen
 J. Jacobs Czn.
 H. J. Melsen Albzn.
 J. h. d. Eynden

Aantal aandelen:

no. 1-2-3
 no. 4-5-6
 no. 7-8
 no. 9-10
 no. 11
 no. 12
 no. 13
 no. 14
 no. 15
 no. 16
 no. 17
 no. 18

De weger werd aangesteld door de suikerfabriek. Hij was de verantwoordelijke man voor het hele gebeuren. Naast hem was er een tarreerder, die het verschil vaststelde tussen vuile en schoongemaakte bieten, en vervolgens een aantal laders. Eén van de eerste weger was Toon Elzackers uit Hoogerheide. In de zomer was hij rietdekker, in het najaar de waagmeester. Ook zijn zoon Kees heeft die functie bekleed, in drukke tijden bijgestaan door de schrijver Janus Lameir. Nog twee wegers uit vroegere periode waren de gebroeders Gabriël (Belleke) en Karel Kil.

De waag van Ossendrecht

Tot waagmeester van de gemeente Ossendrecht werd op 1 januari 1895 A.J. Ansems benoemd. Hij was naast herbergier van "De Prins" ook R.K.koster.

De gewichtenbascule werd geplaatst op het erf en de tarieven waren als volgt samengesteld: 25 cent per stuk voor het wegen van paarden, hoornvee en varkens; 10 cent voor granen, hooi en stro per 100 kg. Dat tarief zakte naar 2½ cent bij meervoud. Het weegloon was de helft van het tarief, de rest ging naar de gemeente.



Foto allereerste weeghuisje op de "Peeberg"



Weeghuisje "Peeberg" ± 1927 met v.l.n.r.:

Kepier van Oevelen, Piet Jansen, Sjef Musters, Jo Musters, Jantje Smallegange (tarreerder), Janus Lameir, ?, ?, Adrianus den Ouden, Piet Jacobs, Clarijs, Frans Verbrugge.

De vooruitgang

Ook bij het tramstation "De Kabeljouw" kwam een bascule. De trammaatschappij sloot een contract met Louis Melsen, Jos Philips en Antoon Aarts uit Ossendrecht en J.B. v.d. Eynden uit Bergen op Zoom. Zij stelden een stukje grond beschikbaar voor het bouwen van een weeghuisje bij de bocht van het spoor en noemde deze plaats "Cul de sac". De verbinding werd aangegaan voor 10 jaar, met een ricognatie van f 2,50 per jaar en gebruik van de bascule tegen betaling van 10 cent per 100 kg. of minder. Dit contract werd, namens de deelnemers, door Louis Melsen uit de Nieuwe Zuidpolder op 8 september 1903 getekend.

Het bouwen van weeghuisjes krijgt ook navolging bij de z.g. Ossendrechtse "Kaai". Hier neemt in 1908 de heer Moors het voortouw. Voor de scheepvaart, en in het bijzonder voor de suikerbieten, was het vele jaren een belangrijk weegpunt.

Het is niet duidelijk wanneer de weegbrug bij de hoeve Sneep in gebruik kwam. Via het korte uitwijkspoor waren de mogelijkheden er beperkt. Vanaf de fabriek werd dit punt aangeduid met "spoor Sneep".

In 1925 kon er ook gewogen worden achter hoeve Calfven. Daarvoor werd de eerder genoemde wissel gelegd, die alleen dienst deed in de bietencampagne. Baldadige jeugd gooide op deze afgelegen plaats de wissel weleens om, duwde er een wagon doorheen, die dan bergaf, alleen, zijn weg vervolgde, tot ergernis van de spoorwegmensen.

De laatste weegbrug kwam op de Aanwas. Daar was, door vonken van de tramlocomotief, de aloude schuur afgebrand van Alphons Philips. Hij bouwde daar in 1928 een nieuwe, met een weegbrug erbij. Ook wel gebruikt voor het wegen van suikerbieten werd hij op 3 september 1930 geijkt voor het wegen van auto's.



Weeghuisje hoeve Calfven

Achterdocht en onvrede

Waarom dat aantal weeghuisjes? Op de eerste plaats natuurlijk door uitbreiding van de bietenteelt en om de rit vanaf het land zo kort mogelijk te houden. Nog een andere reden, zo zegt de overlevering, was oneerlijkheid en bedrog. Uitgaande van de grote macht van de georganiseerde fabrikanten, bestond er vanzelfsprekend bij de boeren een groot argwaan, zeker in de beginperiode. De confrontatie bij de leveringen, waar het wegen en tarreren plaatsvond, zal niet naar ieders wens

verlopen zijn. Al was de bascule geijkt, frauderen bleek mogelijk. De opgelegde instructies van de fabrieken moesten door de weger stipt opgevolgd worden. Zij werden gecontroleerd door een tegenweger van de boeren. Rond het hele gebeuren hing ook een alcohollichtje. Het was een publiek geheim dat de wegers vaak wat werd aangeboden, of voor hem in het dichtstbijzijnde café wat stond gereserveerd. Alleen al het idee dat mensen die aandelen hadden in de weegbrug, bevoorrecht werden, kan voor enkelen aanleiding zijn geweest om zelf met een groepje een weegbrug te beginnen. De grootste onvrede bij de boeren, die ook doorwerkte naar de arbeiders op het land, kwam van de suikerfabrikanten. Zij waanden zich sterk en hadden grote aanvoer vanuit Zeeland. Zeeuws-Vlaanderen richtte zich vaak op Gent, Kallo en Lillo. Vanzelfsprekend gingen de telers zich meer en meer organiseren en zochten, via hun verenigingen, naar een mogelijkheid van een coöperatieve fabriek.



Weeghuisje op de Aanwas

Kranteb Bericht "Avondster" 3 maart 1896.

"Dinsdag 3 maart 1896 Suikerfabriek Woensdrecht".

"Het gerucht loopt, dat hier eene nieuwe suikerfabriek zal gebouwd worden. De reeds genoemde namen zijn Völcker, de eigenaar van den Van den Duynspolder, van den Damespolder, enz., Emsens, de nieuwe eigenaar van de Wouwsche Plantage en Hombach uit Terneuzen. De fabriek zal komen staan bij het station. De omstreken van Woensdrecht, Ossendrecht enz. leveren elk jaar slechts 5 millioen k.g. suikerbieten. En Woensdrecht heeft slechts brak water, Twee redenen waarom we deze plannen onder alle voorbehoud mededeelen. De totstandkoming ervan zou in ieder geval door heel Woensdrecht met vreugde tegemoet worden gezien".

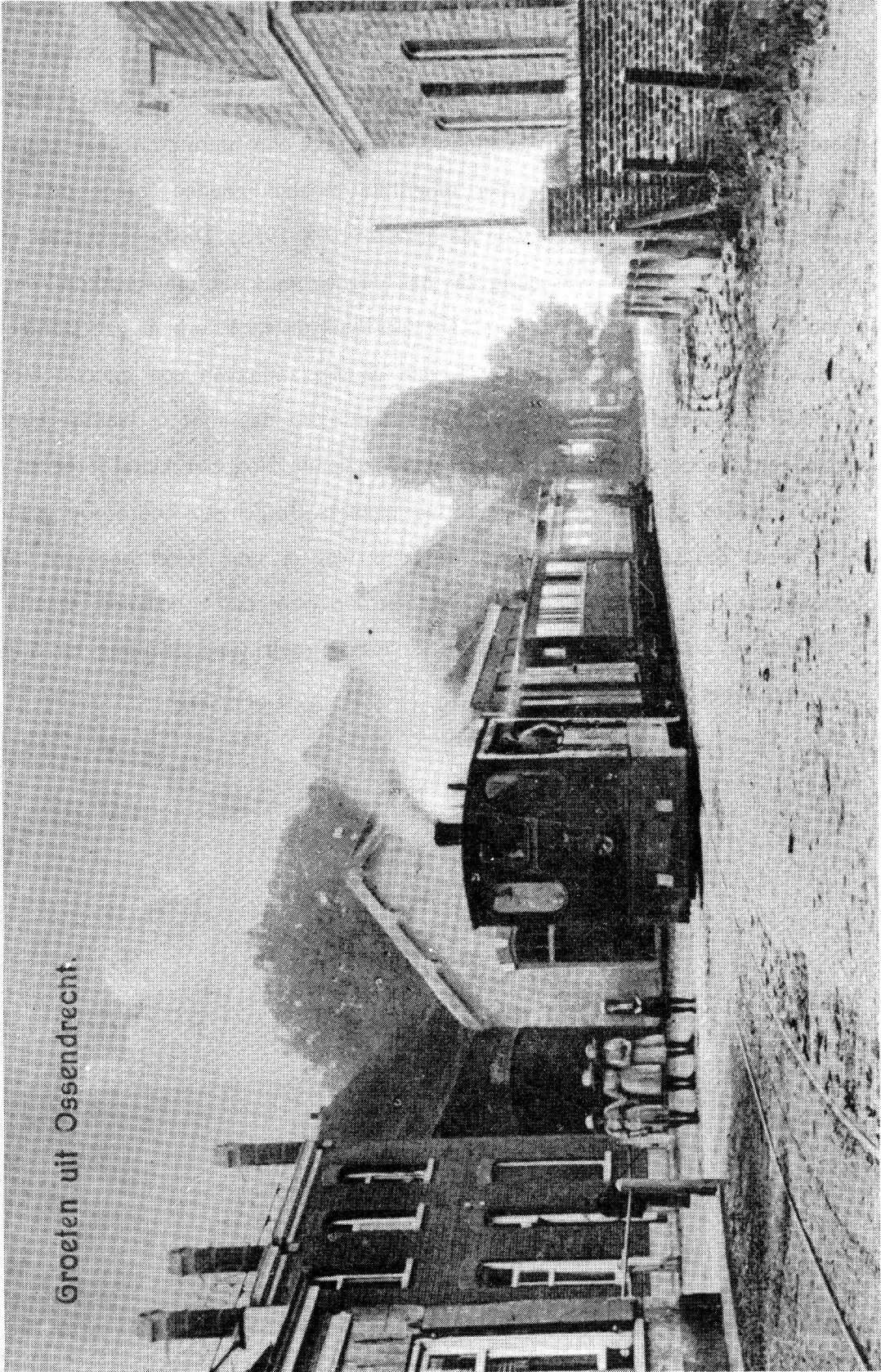
In 1899 kwam de eerste in Nederland, te Sas van Gent. Een jaar daarvoor trachtte men dat nog tegen te houden, door de telers een meerprijs aan te bieden. Het was te laat. Veel Zeeuwen, ook van de eilanden, sloten zich aan bij de coöperatie. De strijd was begonnen tussen laatstgenoemde en de particuliere fabrikant. Ze vonden elkaar nog wel in een samenwerkingscontract te Bergen op Zoom, óók in 1899, bij de oprichting van de Zuidnederlandse Spiritusfabriek. Deze kreeg in de loop der jaren een wereldreputatie. Zij verwerkte aldaar haar eindprodukt, de melasse, tot spiritus. In 1902 werkten er al 85 mensen, met een produktie van 9000 ton spiritus en 3000 ton potasch.

In Brabant worden de suikerfabrikanten, door de schrik van de coöperatie te Sas van Gent, wat soepeler voor de telers. Maar al snel kwam een nieuwe tegenslag. Een grote uitbreiding vond plaats op de suikerplantage in Cuba. Gevolg: dump-prijzen op de suikermarkt. Beperkingen en regels werden opgelegd door de suikerconventie van Brussel in 1902. Tussen 1900 en 1910 werden in West-Brabant vier fabrieken gesloopt, waaronder ook die van Laane, Rogier, Daverveldt en Co. te Bergen op Zoom. Bij de opleving van de markt was de teelt al ver teruggevallen. Van der Linden en Co. voerde in 1910 30.000 ton bieten uit Duitsland in, die eigenlijk te duur waren. Hetzelfde deed Wittouck bij wijze van proef door invoer

uit Engeland. De boeren in de Zuidwesthoek kenden betere tijden. Van der Linden, die al een tijd overgenomen was door A.J.H. Maas, zat in 1913 zonder bieten en werd in 1914 gesloten en later overgebracht naar Worms a/d Rijn. Ook de naam Wittouck verdwijnt en de nieuwe coöperatie die hieruit ontstaat krijgt de naam "Zeeland". Zij startte onder moeilijke omstandigheden, mede ook door maatregelen van de regering i.v.m. de oorlog (1914-1918). De bietencultuur moet worden verminderd. Ook verlaging van het toegewezen quantum steenkool, en een verbod van bietentransport per spoor. Dit was juist de sterkste kant van Bergen op Zoom. Na de oorlog werd, in 1921, aan de Zeelandhaven een nieuwe fabriek gebouwd met dezelfde naam. Door concurrentie, en daardoor te weinig aanvoer van bieten kon de volle capaciteit niet worden benut. Nog een aantal jaren en dan is het definitief gedaan met de suikerfabrieken te Bergen op Zoom. Op 1 maart 1930 werd de Zeeland verkocht. Tot 1936 was er nog bietentransport vanuit Ossendrecht met de tram. Een bepaalde periode werd dan afgesloten, waarin de strijd van de boer, de bietensteker en de transporteur vaak grimmig en minder vaak suikerzoet was.



Vanaf de Aanwas lopend richting kerk staat aan uw linkerzijde de vroegere woning van de heer Philips, met daarop de suikerbiet, als symbool van een "glorierijke" periode.



Groelen uit Ossendrecht.

Terug naar de tram

De tram had in de afgelopen jaren heel wat vervoerd op de A.B.T.-lijn. Vooral tijdens de bietencampagne. Het laden van de wagons was zwaar werk. Zij werden met kruiwagens door de open deur zo ver mogelijk volgereden en geschept. Het verdere vullen deed men vanaf de boerenkar, of via een laddertje droeg men manden met bieten naar boven. Vanaf de fabriek kwamen retourvrachten met pulp als veevoer en schuimaarde ter verbetering van de landbouwgrond. België was daarvan de grootste afnemer. Buiten het bietenseizoen waren er steentransporten van de fabrieken te Hoogerheide. Draineerbuisjes gingen richting Noordoostpolder en Zuiderzeewerken. Zand, grind en kolen vanaf de haven van Lillo. Vanaf Bergen op Zoom aarde- en pottenbakkerswerk richting België; evenals grote hoeveelheden mosselen en oesters. Groenten, fruit, granen en peulvruchten kwamen via de tram op de Antwerpse markt. Ossendrecht had, naast transport van landbouwprodukten, ook roomboter, cichorei en, in de oorlog 1914-1918, turf voor warmtevoorziening. Vanuit diverse quarantainestallen is er in een bepaalde periode veel vee dat in Zandvliet werd ontsmet, naar België vervoerd. Ook het personenvervoer nam toe. Ossendrechtelingen die in Duitsland werkten, namen de tram en werden door de familie uitgewuifd. Evenzo diegenen die deelnamen aan de suikercampagne te Halfweg of Puttershoek. Bestel- en ijlgoederen en niet te vergeten de post. Overstelpend druk was het met Belgische vluchtelingen en Nederlandse militairen bij het uitbreken van de 1^e W.O. in 1914. Door grenssluiting werden de eindpunten toen de Aanwas of de Kabeljouw.

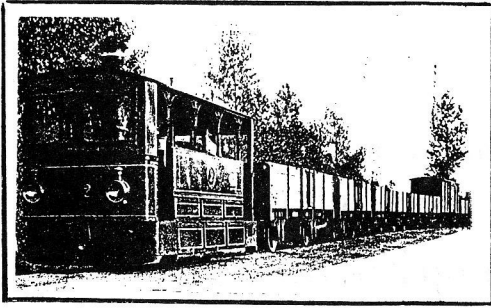
De Belgen waren door de oorlog al niet gelukkig met het beleid van de A.B.T., die zich te weinig instelde op personenvervoer. Gevolg was, dat de overeenkomst met de A.B.T. in 1907 was verbroken en er geen rechtstreekse verbinding meer was met Antwerpen. Er moest van toen af overgestapt worden aan de grens, of later op de elektrische tram in Merksem. De A.B.T. kende dus toen niet meer het vrije gebruik van de Belgische tramwegen. De stationschef van Zandvliet, die ook dienst deed te Ossendrecht, werd opgevolgd door de Nederlander Jimkes. Na de oorlog werd de tramverbinding met België weer hersteld, maar men ging daar

over op smaller spoor. Voor het Antwerpse gebied viel deze beslissing in augustus 1921. Het emplacement van de Kabeljouw verdween en de tram stopte voortaan bij station Zandvliet, waar ook de douanepost was voor de passagiers; even overstappen, maar voor het vrachtvervoer waren de problemen veel groter. In 1931 werd de inmiddels in België geëlectriceerde tramaansluiting doorgetrokken tot de grens bij Ossendrecht. De daar aangelegde draaischijf gaf gelegenheid om de locomotief te keren.

De tram in beeld

De A.B.T. had bij de start nog weinig ervaring in rollend tramspoor materiaal. In 1882 werd geopend met de dienst Bergen op Zoom - Tholen met twee locomotieven Winterthur, de nummers 1 en 2. Twee eerste klasse en twee tweede klasse rijtuigjes, twee gesloten en drie open wagons. In 1887, met de opening van de lijn Antwerpen-Bergen op Zoom, kwamen in dienst de locomotieven no. 3-4 en 5, gebouwd door machinefabriek Van Duyl te Delfshaven. Verder een drietal zwaardere rijtuigen en wagons. De locomotieven 6-8-9-10 kwamen uit België van de Société John Cockerill te Seraing. Wederom aanvulling met een negental rijtuigen en een tweetal 10-ton open wagons. Gebouwd te Breda bij Backer en Rueb de wagons no. 11-12-13 ter uitbreiding van het aantal wagonladingen. Daarna volgden de Thirian-machines 14 en 15. Zij stonden als uitstekend bekend. No. 16-17- en 18 waren de laatste, wederom gebouwd bij Backer en Rueb te Breda. Twee ervan waren bestemd voor de lijn Gouda-Schoonhoven, maar door volkomen mislukking van de aanleg van deze lijn zijn ze daar nooit in dienst gesteld. Zij kwamen in 1913, en no. 17 in 1914 bij de A.B.T. De zwaarste machines werden gebruikt bij de bietencampagne. De start op de Peeberg, de korte bocht en de klim naar de Vier Winden vroegen heel wat vermogen, evenzo de heuvelachtige weg tot in Bergen op Zoom. Een heel ander vervoer vond er plaats op 8 september. Dan richtte de maatschappij alle rijtuigen in voor de pelgrimstocht naar Berendrecht. Een machtig schouwspel, waarbij de mensen die te voet deze weg aflegden toch de hoofdrol speelden in deze "Bendrechtse Begangkenis".

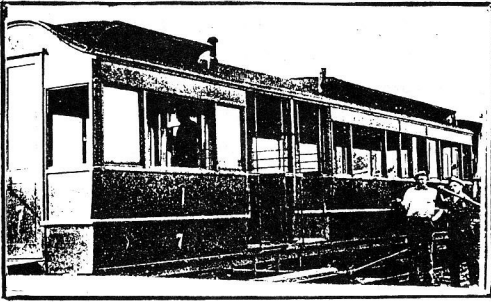
loc. 2



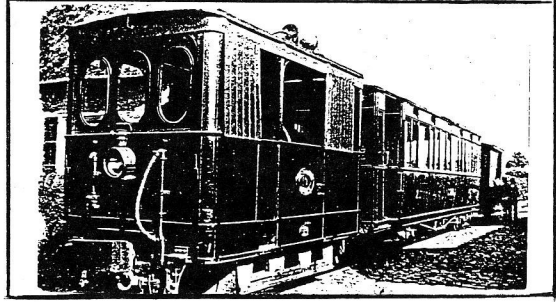
loc. 6



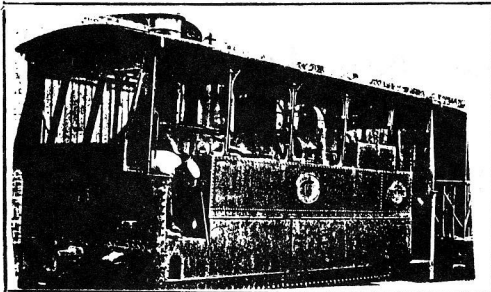
rijtuig 7



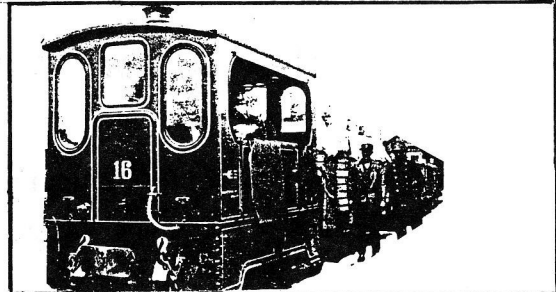
loc. 11



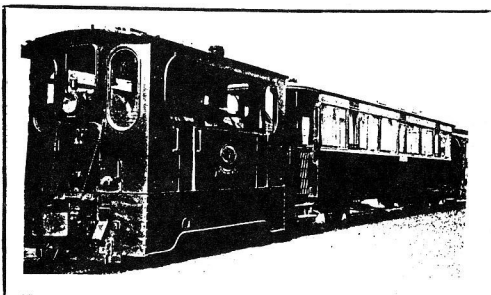
loc. 15



loc. 16



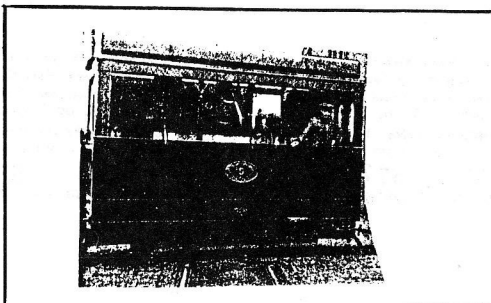
loc. 17



loc. 17



draaischijf



loc. 15



Naamloze Vennootschap
Stoomtramweg Maatschappij
Antwerpen - Bergen op Zoom - Tholen
 Bergen op Zoom.

Oprichting bij akte, 30 December 1922 verleden voor Notaris Van Meerwijk te Oosterhout, op het ontwerp waarvan de Koninklijke bewilliging is verleend bij besluit van 5 December 1922 nummer 56, en welke akte van oprichting is gewijzigd bij akte, 22 Mei 1928 voor Notaris van Meerwijk te Oosterhout verleden, op het ontwerp waarvan de Koninklijke Bewilliging is verkregen bij besluit van 7 Mei 1928 nummer 36. Statuten gewijzigd en geheel opnieuw vastgesteld bij akte, 21 November 1939 verleden voor Notaris Mertens te Geldrop, op het ontwerp waarvan de Ministeriële verklaring van geen bezwaar is verkregen bij beschikking van 10 November 1939 nummer 1105. Gewijzigd bij akte, 24 Juli 1951, verleden voor Notaris Clercx te Breda, op het ontwerp waarvan de Ministeriële verklaring van geen bezwaar is verkregen blijkens verklaring van 14 Juli 1951 nummer 2050.

Maatschappelijk Kapitaal f. 60.000,—

Bewijs van Aandeel aan Toonder

GROOT

EEN HONDERD GULDEN

N^o 577

Breda, 15 Januari 1953.

De President-Commissaris,

De Directeur,

Naamloze Vennootschap Stoomtramweg Maatschappij Antwerpen - Bergen op Zoom - Tholen
BERGEN OP ZOOM

TALON voor een nieuw stel Dividendbewijzen behorende bij het Bewijs N^o 577 van Aandeel aan Toonder groot f 100,—

Naamloze Vennootschap
 Stoomtramweg Maatschappij
 Antwerpen - Bergen op Zoom - Tholen
 Bergen op Zoom
 DIVIDENDBEWIJS No. 19
 behorende bij het bewijs van Aandeel
 aan toonder N^o 577
 Betaalbaar na afkondiging

Naamloze Vennootschap
 Stoomtramweg Maatschappij
 Antwerpen - Bergen op Zoom - Tholen
 Bergen op Zoom
 DIVIDENDBEWIJS No. 20
 behorende bij het bewijs van Aandeel
 aan toonder N^o 577
 Betaalbaar na afkondiging

Naamloze Vennootschap
 Stoomtramweg Maatschappij
 Antwerpen - Bergen op Zoom - Tholen
 Bergen op Zoom
 DIVIDENDBEWIJS No. 21
 behorende bij het bewijs van Aandeel
 aan toonder N^o 577
 Betaalbaar na afkondiging

Naamloze Vennootschap
 Stoomtramweg Maatschappij
 Antwerpen - Bergen op Zoom - Tholen
 Bergen op Zoom
 DIVIDENDBEWIJS No. 16
 behorende bij het bewijs van Aandeel
 aan toonder N^o 577
 Betaalbaar na afkondiging

Naamloze Vennootschap
 Stoomtramweg Maatschappij
 Antwerpen - Bergen op Zoom - Tholen
 Bergen op Zoom
 DIVIDENDBEWIJS No. 17
 behorende bij het bewijs van Aandeel
 aan toonder N^o 577
 Betaalbaar na afkondiging

Naamloze Vennootschap
 Stoomtramweg Maatschappij
 Antwerpen - Bergen op Zoom - Tholen
 Bergen op Zoom
 DIVIDENDBEWIJS No. 18
 behorende bij het bewijs van Aandeel
 aan toonder N^o 577
 Betaalbaar na afkondiging

Werken bij de tram

Werken bij de tramspoorwegen, wel of niet geüniformeerd, leek mooier dan het was. Lange dagen, stiptheid en geen tegenspraak waren de hoofdregels. Instructies kregen alleen rijdend personeel, hoofdconducteur, machinisten en nachtstokers. Straffen konden worden opgelegd in de vorm van berisping, schorsing of inhouding van vrije dagen. Na de spoorwegstaking in 1903 werd er bij de A.B.T. een enquête gehouden naar de arbeidsvoorwaarden van het bedrijf. Tot dan kende men alleen maar mondelinge overeenkomsten bij indiensttreding. Bij gemaakte fouten kon de directie overgaan tot ontslag. Er was geen rechtzetting of beroep mogelijk.

Na 1906 kwam er wat verbetering, hoewel er toen ook nog niet extra voor overwerk werd betaald en verlof of vrije dagen voor eigen rekening waren.

De machinisten en stokers konden hun salaris wel wat opvijzelen door zuinig te zijn met cokes en smeermiddelen.

De oliepremie kon oplopen tot *f* 1,50 per week en het zuinig brandstofverbruik tot *f* 60,-- per maand. Het moest verdeeld worden onder de machinisten en stokers. Bij een nadelig gebruik volgde straf. Vele zondagen per jaar had men dienst, waarbij de schijn van soepelheid werd gewekt, doordat men toch 1½ uur vrij kreeg voor kerkbezoek.



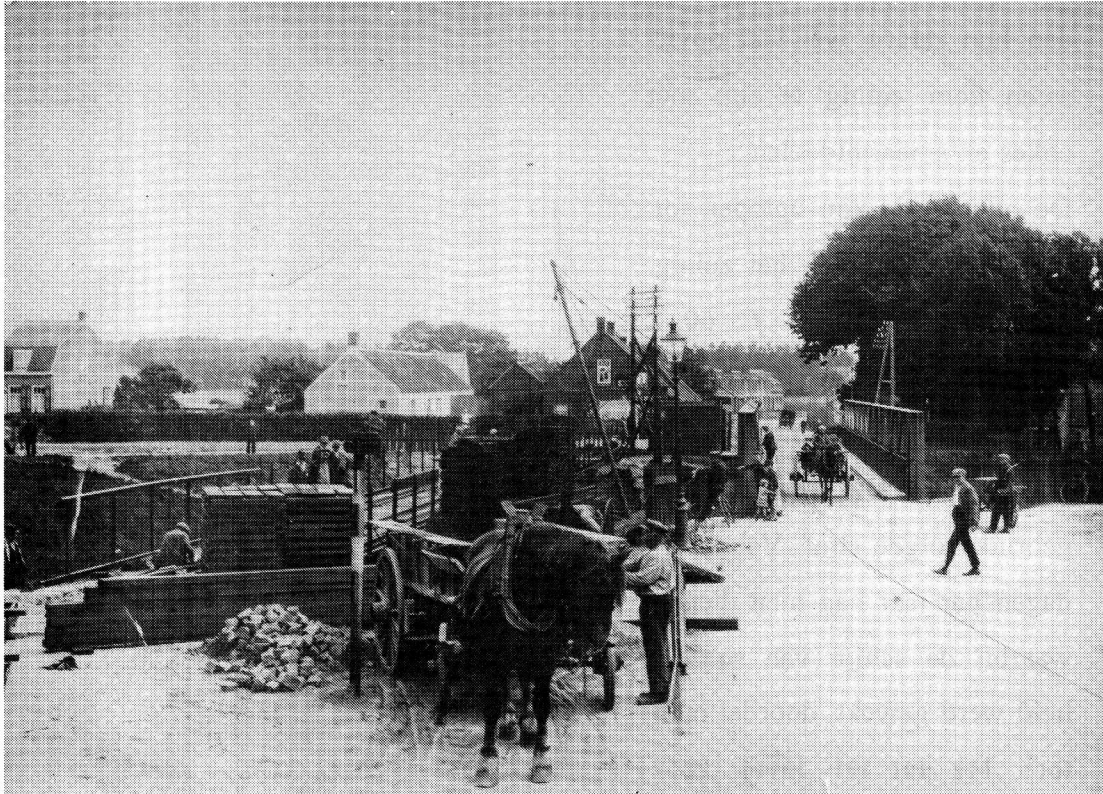
Louis Rommers

Socialistische werknemers werden, niet openlijk, geweerd. Pensioenen kende men niet; de oudste werknemer was 73 jaar. Na 1917 kwam er weer een lichte verbetering. Ook Ossendrechtse mensen hebben bij de A.B.T. gewerkt.

Adrianus van Kaam was op de Kabeljouw en Louis Rommers-van der Poel deed dienst op de tram, als conducteur. (zie foto vorige blz.)

Zijn schoonvader, Jac. van der Poel was werkzaam in de onderhoudsploeg, evenals zijn zwagers Adrianus (Kaster) van de Poel en Piet (Pegger) van den Eynden. De ploeg werd gecompleteerd met Jan Prop en de voorman Frans van Broekhoven, die door iedereen "Kiem Vetter" werd genoemd.

In de Zuidpolder waren veel verzakkingen. Ook de wissels bij het uitwijkspoor van Sneep, en op de Aanwas kenden oversteekproblemen, die soms met ongelukken gepaard gingen. Werk was er over heel de lijn genoeg.



Aanleg noodbrug naast oude Stalen Brug 1931

Een mooi stukje vakmanschap leverde men in 1931. De veel te smalle Stalen Brug te Bergen op Zoom was echt aan vervanging toe. Onder leiding van Frans van Broekhoven kwam er een noodbrug tot stand voor de oversteek van het N.S.-spoor. Een gedegen stuk werk voor het zware rollende materiaal. Later volgde de aanleg van de nieuwe brug. (Zie foto vorige blz.)

Einde tram

Een zwarte bladzijde uit de geschiedenis van de tram is het bankroet in 1929. De directeur werd ontslagen en er volgde een reorganisatie met een nieuwe start in 1930. In ditzelfde jaar was er nog een voorstel om de lijn Ossendrecht-Bergen op Zoom te elektrificeren. Maar het bleef bij een voorstel. De situatie aan de Kabeljouw was in 1931 slecht. Twee sporen van de A.B.T., met de breedte van 1067 mm. Aan de oostkant lagen vier Belgische met de breedte van 1000 mm. De Nederlandse locomotief kon nog net tot over de grens terugsteken en omlopen via een strengelspoor. Intussen is er voor de A.B.T. concurrentie gekomen van personen- en vrachtvervoer. Liefbroer had een autobusdienst Bergen op Zoom-Hoogerheide-Putte v.v.. Protestbrieven kwamen van de trammaatschappij tegen vrachtwagenvervoer. Ook tegen een man die in de Van der Duynspolder rechtstreeks suikerbieten vervoerde naar de fabriek. In 1932 kwam er deelgenootschap tussen A.B.T. en P. Liefbroer voor samenwerking.

1 Juli 1934. Zes trambedrijven slaan de handen in elkaar en richten de Brabantse Buurtspoorwegen en Autodiensten (de .B.B.A.) op. Het laatste "grote" vervoer per tram in Ossendrecht was in dat jaar tijdens het festival van harmonie "De Hoop". Tenslotte werd het personenvervoer op 15 oktober 1934 gestaakt. Het bietenvervoer liep nog twee jaar door. In 1937, vijftig jaar na aanleg, werd het spoor opgebroken. De laatste tram laadde zijn eigen rail op. 68 Meter sloot moest worden gedempt en grind en grond onder de lijn omgewoeld. Dit was ook een werk in samenwerking met de werkverschaffing. 10 Ton rail werd afgevoerd naar ijzergieterij Asselbergs te Bergen op Zoom, de rest naar diverse handelaren, die het , zo werd verteld, verkochten aan Duitsland.

Ossendrecht, 25 Januari 1923.

Nr. 48.

36

Onderwerp:

Ijzereen.

Naar aanleiding Uwer circulaire nr 406 heb ik de eer Udale, ingevolge door mij ontvangen inlichtingen, nader te bevestigen omtrent de daarin bedoelde weegbruggen, als volgt:

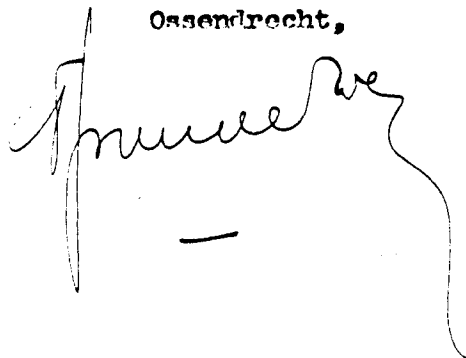
Er zijn in deze gemeente 5 vaste weegbruggen n.l.

1. bij W.A. Smeep R. 20; merk onbekend, relevand door Polak te Vlissingen, schuifgewicht met afdruk apparaat, gebezigd voor het wegen van landbouwproducten in hoofdzaak suikerbieten, met een draagvermogen van 5000 K.G.
2. tramplacement "Cabeljauw" in eigendom bij een Belgische maatschappij en beheerd door Jules Philips wijk R. nr 1 alhier; merk onbekend, geen buitengewone constructie, alleen gebruikt voor het wegen van suikerbieten, met een draagvermogen van 10000 K.G.
3. tramplacement Aanwas alhier in eigendom bij een aantal personen doch in beheer bij P.A. Jacobs wijk E. nr 11 alhier fabriek Boot-Dekkers te Etten en Leur, gewone constructie voor het wegen van suikerbieten in hoofdzaak, een draagvermogen van 5000 K.G.
4. op het erf van Gebrs. Jansen alhier, Calvin C. nr 7, fabriek als bij nr 3, voor het wegen van suikerbieten en andere landbouwproducten, gewone constructie met een draagvermogen van 5000 K.G.
5. op den Aanwas op den eigendom van A.C.J. Philips, wonende alhier A. 19, Belg. fabriek A. Carton à Chatelet, gewone constructie, landbouwgewassen in het algemeen 5000 K.G. draagvermogen.
6. Een gemeentelijke vaste vee-weegbascule welke gewogen wordt met gelijke gewichten, dus niet als vaste weegbrug met schuif of andergewicht is te vergelijken.

Vertrouwenis U hiermede voldoende te hebben ingelicht, gaarne bereid nadere medewerking te verleenen.

De Burgemeester van

Ossendrecht,



A a n

an Heer Ijker, Chef van dienst
te

an Hertogenbosch.

Misschien hebben we het later in de vorm van V-1's wel gratis teruggekregen.

De eerder genoemde Frans van Broekhoven was de laatste man te Ossendrecht, in dienst van de tram. Hij regelde de verkoop van spoorbielzen, waar veel boeren op afkwamen. In totaal 4613 stuks met een opbrengst van f 944,30. Piet van den Eynden uit Ossendrecht was overgegaan naar de B.B.A.

En de weeghuisjes?

De Waag van Ossendrecht heeft zich in de jaren dertig opgeheven bij gebrek aan belangstelling. Er was toen al meer particuliere weeggelegenheden. Nadat de tram was verdwenen, kwam ook het weegpunt voor suikerbieten bij hoeve Calfven te vervallen. De brug bleef wel intact, maar had geen erkende functie meer. Bij het weeghuisje Kabeljouw deed zich nog een ander probleem voor. Volgens oude afspraken moest de doorsteek van de dijk weer worden gesloten, wanneer de tramlijn zou stoppen. België wilde graag die kortere verbinding met Nederland door aanleg van een verharde weg via een verbreed "gat" in de Armendijk. Na diverse bespreking werd op 24 november 1936 overeenstemming bereikt. Het personenvervoer, met aansluiting op de tram naar Zandvliet, was al vanaf 1934 verzorgd door de B.B.A.. De douanepost bleef in gebruik voor goederenvervoer. Jammer, dat dit monumentale gebouw, bij het einde van de oorlog zwaar werd beschadigd door een V-1. Het werd kort daarop, met pomphuis en weegbrug, afgebroken. Met een kostenpost van f 2500,- en een verarming van een fraai gebouw uit de Ossendrechtse tramgeschiedenis, bleef een kale plek over in de Kabeljouwvolder. Ook de weegbrug op de boerderij van de familie de Wit (voorheen Wed. Alphons Philips) werd door een Canadese tank, in de oorlogsjaren, zwaar beschadigd en niet meer hersteld.

Het is 1 februari 1953. De watersnoodramp bezegelt het lot van de weegbruggen bij hoeve Sneep en aan de z.g. Ossendrechtse Kaai. Vernieuwing van de bascules zou niet meer rendabel zijn. Een groot gedeelte van de boeren leveren voortaan suikerbieten op de "Peeberg".

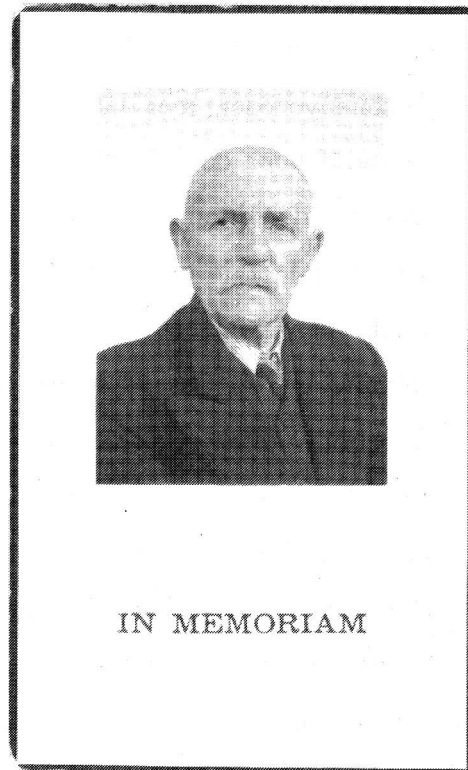
De 'Peeberg' als laatste

Door uitschakeling van andere weegbruggen zijn de activiteiten bij de weegbrug "De Twaalf Apostelen" toegenomen. De nieuwe weger, afkomstig uit dezelfde functie van de z.g. Ossendrechtse Kaai, is Frans van Dijke. Zijn voorgangers waren Piet Jansen en Louis Goris. Hij zal deze post, met zijn tarreerders blijven bemannen t/m 1969 en heeft er dan 24 seizoenen opzitten. 1970 Was het laatste jaar dat er suikerbieten werden gewogen. De boeren hebben er misschien wat raar van opgekeken, dat de weger als beroepsrenner net de ronde van Frankrijk had gereden Het was n.l. de in Ossendrecht woonachtige Frits Hoogerheide.

Dan komt de omschakeling en is de levering voortaan vanaf het land rechtstreeks naar de fabriek. Miljoenen tonnen suikerbieten worden in de loop der jaren geleverd, gewogen en getarreerd. Terecht was hier sprake van een "peeberg".

Spijtig dat deze naam later (mis-)bruikt werd voor een woningbouwgebied daar vlakbij, dat vroeger bekend stond als "de lage landen."

Er was een einde gekomen aan het wegen van suikerbieten over een periode van 80 jaren. Waar Toon Elzackers begon, opgevolgd door een aantal wegers, daar eindigde Frits Hoogerheide de dienstjaren bij de Basculecompagnie. De aandeelhouders kunnen terugzien op een rendabele belegging. De opheffingsdatum was 15 februari 1977. Het weegpunt bleef bestaan met als enige aandeelhouder Piet Jacobs van de Berghoeve.



Toon Elzackers, eerste weger van de "Peeberg"

De weegdiensten werden uitgevoerd door de familie Van Mechelen.

"Ik heb daar wat naartoe gelopen", zo vertelt weegster moeder Van Mechelen. "Alle uren van de dag werd er gebeld". Veel vlas, in de beginperiode, voor Kortrijk, vee en allerlei landbouwprodukten kwamen op de brug. Een veelvuldig gebruik was er door Matheussens-Wido, b.v. voor hun conservenfabricage en tafelzuurprodukten. Moeder Van Mechelen droeg de kennis weer over op haar schoondochter. Zij maakte 100 jaar wegen op dit punt vol.

De weegbrug is vier maal en het huisje tweemaal vernieuwd. Vier generaties Jacobs, bewoners van de Berghoeve, zijn via de Bascule Compagnie en als eigenaar verbonden geweest met het hele gebeuren bij hen op de "Peeberg".

Wat de toekomst ook brengt, voor de geschiedenis was het hier vele jaren een ontmoetingsplaats voor de "Batraven" van Ossendrecht.

Hoogerheide, 1 februari 1994.

P.J. van den Bussche.

BRONNEN

Rijksarchief 's-Hertogenbosch: Historich archief N.V. B.B.A.

Streekarchief Nassau-Brabant te Zevenbergen: G.A. Ossendrecht no's. 503-504-505-506-1235.

Raadsnotulen Ossendrecht: 4-5-1891, 29-4-1892, 1-8-1894, 1-9-1908, 24-9-1910, 29-10-1910, 27-7-1911, 11-9-1911.

Gemeentebestuur 1811-1952.

Stoomtram 1886-1914.

Tramwezen 1922-1936.

Gemeentebestuur/stoomtram 1811-1940.

Gemeentearchief Raad en Rekenkamer te Bergen op Zoom:

Kamer van Koophandel no's. 1682-1681-1686-1690.

Gemeentearchief 1814-1925: no's. 25.38.0 , 2990.0, 2991.0, 2992.0, 2993.0, 2994.0, 2995.0.

Kadastergegevens te Breda.

Lectuur:

Stoomtramwegen van Noord-Brabant, W.J.M. Leideritz

De buurtspoorwegen in de provincie Antwerpen, J. Nuyens.

Stoomtramweg A.B.T. 1886-1934, E. Plasmans.

Van biet tot suiker, A. Hallema.

De suikerhandel in Amsterdam, J.J. van Reese

Bergen op Zoom 1850-1900, A.J. de Bruin.

Historische suikerfabrieken West-Brabant.

Brabants Historisch Jaarboek 1987.

Dagblad 'De Zoom': 24-4-1887 en 10-11-1928.

Dagblad van Noord-Brabant: 24-11-1936.

Dagblad 'De Avondster' : 3-3-1896.

Kroniek van de heemkundekring 'Het Zuidkwartier' Tijding 1991-2 : 'Ossendrecht aan de Schelde', P.J. van den Bussche.

Met dank aan John van Dooren voor het tekenwerk

Met dank aan Piet Jacobs en Ant. Matheussens voor bijdragen en documentatie.

Met dank aan mevr. B. v.d. Bergh-Möhlenpage voor bericht uit 'De Avondster'.

EEN OSSENDRECHTS MANNENKOOR IN 1889

door Ad van Veldhoven

Snuffelen in de oude doos kan interessante zaken voor een heemkundekring opleveren. Nog even en het schoonmaakvirus zal weer velen de vliering op jagen. Voor de zoveelste keer worden dan zaken opgepakt, afgestoft en verzet waar we in feite niets mee doen. Als dat boeken, schriften, foto's of andere voorwerpen zijn die het leven in onze regio betreffen, kunnen die wel eens dingen aan het licht brengen die eigenlijk zeer illustratief zijn voor het reilen en zeilen van de mensen in onze streek. Toon deze zaken daarom eens aan iemand van de heemkundekring.

Zo kregen we inzage in een oud en gehavend schriftje met kartonnen kaft. Het bleek voor 30 cent aangeschaft te zijn bij Boek- en Muziekhandel - Boekdrukkerij A.I.A. de Kok, Groote Markt 21 te Bergen op Zoom. In 1889 diende het als "aanteekening boek voor de Zangvereniging het Ossendrechtsch Mannenkoor "Vrij en blij" opgericht den 8 februari 1800 negen en tachtig".



Deze zangvereniging had kennelijk relaties met de Harmonie "De Hoop", want vooraan in het schrift vinden we een ovaal stempel waarin beide verenigingen samen vermeld worden. Het stempel is opgesierd met twee ankers, tekenen van hoop dus. Uit het Reglement, dat in het schrift staat opgetekend, blijkt dat de samenwerking slaat op twee gezamenlijke uitvoeringen per jaar. In datzelfde reglement wordt overigens ook vastgelegd, dat bestuursleden niet gelijktijdig lid

van het bestuur van de Harmonie "De Hoop" mogen zijn. Ook bepaalt het dat de vereniging een keer per jaar een uitstap zal maken. Uit de boekhouding blijkt dat men tussen 1889 en 1901 drie keer een reis heeft gemaakt en een keer bij Adrianus van der Poel is gaan eten. De reis naar Antwerpen in 1891 kost de kas *f* 83,84. Men heeft dat jaar een "Goed Slot" van *f* 21,56. In 1893 willen ze verder springen dan hun stok lang is. De reis naar Rotterdam kost *f* 101,08. Dat jaar is er in de boekhouding een "Kwaad Slot" van *f* 17,12. Iedereen moet 95 cent betalen als aandeel in het "Kwaad Slot" van 1893. In 1897 kunnen ze dan weer op stap. Deze keer gaat de reis naar Brussel. Dat redden ze met *f* 84,10. Dat jaar houden ze *f* 7,10 in kas.

Ondertussen hebben ze voor 25 cent een nieuw aantekeningen boek aangeschaft voor de boekhouding. Het is helaas niet bekend of dat nog ergens in Ossendrecht op zolder ligt. Het jaar 1901 staat nog wel in ons schrift. Het betreft de financiële afhandeling van het teerfeest op 7 februari bij Adrianus van der Poel. Met 13 leden heeft men biefstuk met aardappelen gegeten à 80 cent. Het geheel is weggespoeld met 45 kruiken wit en bruin bier à 10 cent. In totaal heeft dat *f* 14,90 gekost. Ze hadden nog *f* 7,10 in kas dus moet iedereen 60 cent dokken om op nul uit te komen. Waarvan akte gedaan wordt door de secretaris-penningmeester Leon van der Poel.

De leden van de vereniging ondertekenen het reglement. Dus weten we wie er in Ossendrecht in 1889 zoetgevooisde stemmen hadden: J. Rijk (voorzitter tot 1896), J.P. Krüter (onder-voorzitter/muziekdirecteur), Alph. Adan (secr.-penningmeester tot 1896, voorzitter vanaf 1896), Joh. Joosen, P.F. Joosen, F. Timmermans Jz, J.C. van der Poel, F.J. Sprangers, A.C.A. Hoste, P.J. Cleeren, Leon van der Poel (secr.-penningm. vanaf 1896), J.F. Timmermans, J. Timmermans, C.J.J.B. Adan, P.C. Baerents, P. Jansen, P.A. Melsen, Ch. Sauter, C. Hendrikx Jz, B. Musters, P. van der Poel.

Overigens heeft een aantal van hen in de loop der jaren "bedankt". Zo gaat dat in Ossendrecht. Welke dertien dus uiteindelijk van de biefstuk met aardappelen gesmuld hebben bij Adrianus van der Poel zullen we nooit weten. Tenzij er iemand is in Ossendrecht die ons meer kan vertellen over dit mannenkoor!

Ossendrecht, op het feest van de Heilige Blasius, 1994.

Ad van Veldhoven

met dank aan Mw. Marie Rijk - de Wit voor het schriftje.

<u>Aankomingsboek van den maan</u> delijkheden uitleg. ad 15 cent. Baeten enk. der Langvereeniging, Ossendrecht Mannenkoor " <u>Vrij en Blij</u> " te Ossendrecht		<u>Abci</u>				Dag uitleg.		Nacht.		Uitleg.	
		11	15								
		J.P. Kraker.	Geen	1	uitleg of boeten		6		6		x
		L.v.d. Poel.		1			-		15		x
		P.C. Baerents.		1			-		15		x
		P. Meelzer. Jr.		xx			10		15		x
		D.v.d. Poel jr.		0			-		15		x
		F. Sprangers.		1			-		15		x
		H. Adan.		1			-		15		x
		L. de Beukelaer		1			-		15		x
		J. Timmermans jr.		x			5		15		x
		Mph. Straat.		1			-		15		x
		J. Clever.		x			5		15		x
		C. Henrietas		1			-		15		x
		H. Meelzer.		1			-		15		x
		C.v.d. Poel.		1			-		15		x
		P. Meesters.		1			-		15		x
		And. Hoste.		1			-		15		x
		D.v.d. Poel.		1			-		15		x
Ontvangsten <u>1897.</u>				Eigen naam gehouden.		e. niet uitgelegd.					
Uitleg en boeten januari 1897	f 3 50										
" " " Februari "	2 70										
" " " Maart "	3 -										
Uitleg e April "	2 40										
Uitleg en boeten Abci "	2 60										
" " " Juni "	2 60										
Uitleg juli "	2 40										
f 19 20								20	2,40	2,60	

IN 1789 "TEIRDE DE GULD" TE HOOGERHEIDE

door A.J. Pijnen

Inleiding

De gilden bestonden reeds in vroege tijden. Het overgrote deel heeft het feodale tijdperk niet lang overleefd. De schuttersgilden hebben zich na dit tijdperk gedeels kunnen handhaven en zijn zelfs weer wat in opkomst, zij het min of meer met een folkloristische achtergrond. Vooral in het zuiden zijn zij nog talrijk aanwezig en nog steeds tot lering en vermaak. In voeger tijden kon men niet zó maar in het gilde komen. Men diende toch min of meer van goeden huize te zijn en zijn uitrusting zelf geheel kunnen betalen. De kosten hiervan hingen meestal af van het soort schuttersgilde. Zo kende men de kruisboog, de voetboog en nog vele andere bogen. Voor de "arme luyden" waren deze kosten veelal te hoog en het lidmaatschap in feite min of meer onbereikbaar. In het gebied van Hoogerheide/Woensdrecht kende men van oudsher het gilde "Sint Sebastiaan" met de voetboog. Daarnaast ontstond er te Hoogerheide ±1760 het colveniersgilde "Sint Christoffel", wiens naamdag men op 25 juli viert. Christoffel, aangeropen voor een behouden reis, had men dus, als beschermer, aan de schutters verbonden!

Een colveniersgilde ontstond meestal na het opheffen van de "burgerwachten" die dorp of stad moesten bewaken, er patrouilleren, en bij onraad, enz. in moesten grijpen. Zij waren voorzien van roeren ofwel snaphanen.

De colveniers- ofwel cloveniersgilden bestonden dus uit schutters met een geweer, zij het een primitief. De gildeleden voelden zich niet de minsten in de samenleving, wat ze ook niet waren. Over het algemeen waren het de beter gesitueerden die daardoor hun dure uitrusting goed konden betalen. Dat het allemaal geen heren waren, zal de lezer door het onderstaande relaas duidelijk worden.

De oprichting en erkenning

Begin 1764 hadden enige vooraanstaanden uit Woensdrecht, Hoogerheide en Ossendrecht zich tot P.M. van Mattemburgh, de rentmeester van het markiezaat,

De Roeremaaker.
 Het Deugd Geweer is goed, Voort quaad dat ontmoet.



Of iemand noch soo secker schiet,
 Hy raakt de rechte Vyand niet:
 Maar Suchten, die van't Herte dringen,
 Gedreeven door godvruchtigheid,
 Syn rechte Waapens in den Stryd,
 Om helse Vyandschap te dwingen.

om reglementen, "een kaart" voor het Sint Christoffelgilde op te stellen. Deze hielden o.a. in dat ook inwoners van Ossendrecht, Woensdrecht, lid konden worden, mits men natuurlijk aan alle verplichtingen kon voldoen. Op 30 oktober 1764 was alles in kannen en kruiken. De voorschriften, waarnaar men zich diende te regelen, behelsden 41 ruim bemeten artikelen; te veel om te vernoemen. Een zeer beperkte "bloemlezing" willen wij u niet onthouden.

"Men sal zig inrichten met eigen goet" Dit voor ieder lid afzonderlijk.

"Men sal zig na incomste 3 maanden oefenen om daarna een proeve af te leggen ten overstaan van de hooftman". "Hij sal bekent moeten zijn met kruyt en cogels en zijn roer schoen en droog moeten houden. Hij sal zig met ongeladen roer en zonder poeder (kruit) in de pan voor het schieten aan moeten melden. Men sal eene cnaap aanstellen. Men sal niet zonder nootzaak tijds het schieten in den doolhof ront mogen lopen. Men sal schieten op den schutsboom die na de schieting sal worden gestreken. Men schiette op den hooftvogel. Die drie maalen koning is, is keyzer en dient aan 't Gild 14 guldens of 2 tonnen bier te schenken, naar keuze van de hooftman. Iedereen sal op Sint Christoffeldag gehouden sijn de vergaderinge bij te wonen".

Alle overtredingen of nalatigheden werden met geldboetes bestraft.

De "kaart" werd op 30 oktober 1764 voor de Markies getekend door P.M. van Mattemburgh en voor het "Gilde" door Antoine Bogaers en Jan van Oevelen.

Van de "oprichting" is geen juiste datum bekend. In 1761 kocht de Markies van Bergen op Zoom de "heerlijke rechten" en aanhorigheden van Hoogerheide van Baron Nicolaas van Aersen-Beyeren.

Reeds in 1762 liet de Markies een cijnsboek aanleggen over gronden en opstallen te Hoogerheide. Bij het inventariseren staat onder de perceelno's 48 en 49

"In 48 en 49": Het gilde van Sint Christoffel daer waar de schutterij op staet 105 roeden; te betalen cijns f2 -12st.-8p." (Zie op bijgevoegde kaart de percelen.)

Hieruit mag men concluderen dat het gilde reeds vóór 1762 bestond onder de "Heren van Aersen", protestante adel afkomstig uit Antwerpen.



Tijdens de generaliteitsperiode werden heiligennamen zoveel mogelijk geweerd. Hoeveel eerder het colveniersgilde te Hoogerheide is ontstaan is dus niet juist te bepalen.

Over de schuttersgilden uit vroeger dagen zijn nogal wat anecdotische gezegden in omloop "Daer edde de Guld, daor edde de Guld, daor edde verdomme de Guld".

Mijn vader vertelde dat in vroeger dagen de geiten op de teerdag mekkerden.

"De Guld die teirt", en zelfs de varkens zouden geluiden hebben laten horen die op sexuele handelingen van beiderlei kunne wezen!

Men bedoelde ermee dat er flink gefeest werd op een teerdag, dat het bier er rijkelijk vloeide en orde en toezicht ver te zoeken waren.

Dat het bij het ietwat "deftige" Sint Christoffelgilde ook wel eens de pan uitrees blijkt uit de volgende historie.

De perikelen

Alhoewel het dus heren van "stand" betrof, liep het op de teerdag van 14 december 1788 totaal uit de hand. Het bier stroomde er overtollig en men raakte beneveld. Dan kunnen er vreemde dingen gebeuren, dingen waarvan men naderhand veel spijt heeft. Zo ook in dit onderhavige geval.

Er waren al heel wat spritualiën genuttigd. Deze waren speciaal Frans Michiels (Michielsen, Machiels), de chirurgijn uit Ossendrecht, zeer slecht bekomen. Hij was omzeggens geheel de kluts kwijt. Later herinnerde hij zich wat hij allemaal had uitgekuurd, en toen was Leiden in last.

Frans was niet de eerste de beste. Hij was met een borgbrief, gedateerd 22-10-1777, uit Wuestwezel gekomen die op 12-7-1778 te Ossendrecht werd aangenomen. Hij bleek geen minderwaardigheidscomplex te hebben en solliciteerde en passant naar het ambt van chirurgijn. Hij verklaarde tot zijn achttiende jaar bij zijn vader te Wuestwezel in de leer te zijn geweest. En daarna nog te Antwerpen vier jaar voor zijn beroep gestudeerd te hebben. Hij werd nadien tot chirurgijn benoemd van Ossendrecht, Hoogerheide en Woensdrecht. Dus een hele meneer. Hij huwde op 24 december 1780 met Helena de Wijs, een "jonge dogter" uit Ossen-

De Chirurgyn.
 't Herteist te syn Verbonden, Van dwodelyke Wonden.



So eeniglit verbrooken Zy,
 De Meestermoeter haastig by,
 Op dat het wyslyck word geneesen:
 Maar of de ruykeloose Ziel,
 In Spies en Sward van Sondenviel,
 Daar schynd geen swaarigheid te weesen.

drecht. Zijn opponent in deze vernederende en blamerende affaire was Benedictus Esser, chirurgijn te Hoogerheide. Hij was de zoon van Caspar Esser en Elisabeth Meyers en aldaar gedoopt op 6-3-1753. Hij huwde op 31 januari 1787 Petronella Jacobs uit Hinkelnoord voor de dominee uit Ossendrecht en op dezelfde dag voor de pastoor te Hoogerheide.

Beiden waren tot chirurgijn benoemd voor Ossendrecht, Woensdrecht en Hoogerheide. De lezer begrijpt waar in feite de schoen wrong. Ze aten beiden uit dezelfde ruif. Een ruif, waar ieder zoveel mogelijk uit wilde eten. Maar op de teerdag was de collegialiteit ver te zoeken en werden alle egards uit het oog verloren.

De biecht

De biecht liet nogal lange tijd op zich wachten. Aanvankelijk zal men getracht hebben het gebeurde te minimaliseren, zodat het uit de aandacht zou raken. Maar onfrisse berichten gaan in de regel als een lopend vuurtje en worden dan meestal nog aangedikt. Het moet Frans Michiels angstig te moede zijn geweest en hij moet gevreesd hebben te zullen worden ontslagen. Ten leste legde hij op 7 november 1789 voor schepenen van Ossendrecht de navolgende verklaring af, die aldus werd opgetekend:

"Comparant François Michiels, meesterchirurgijn aldaar, welk bekende dat hij op 14den october van het gepasseerde jaar 1788 tijdens wanneer bij 't Gilde van St. Christoffel te Hoogerheide eene naer jaarlijks gewoonte teerdagen werden gehouden, hij als lid van het deselve gilde met den deken en verdere suppoosten van 't gezeide gilde in de gildekamer aanwezig geweest, ende zodanig, en tot zijn leedwezen door den dranck bevangen is geworden".

Hij had hem dus goed omhangen en zijn zakken vol!

"Vervolgs dat hij zich niet ontzien heeft zich sodanig te buyten te gaen tegens Benedictus Esser meesterchirurgijn over reeds voornoemde dorpen en mede als lid van het St. Christoffelgilde in de gildekamer tegenwoordig oover een zeker cureij (behandeling) door de gemelte Esser aen eenen armen jongen onder de Heerlijkheid Ossendrecht gedaen, over de behandeling van welke door hem comparant en

de gemelde Benedictus Esser een differente meening ontstaan was, nu woorden te maken en kwestie te zoeken, zodat bij comparant van zich heeft kunnen verkrijgen zich bij Benedictus Esser in de naastliggende kamer bij het vuur is gaan zitten en teegens hem te zeggen dat sij den volgende dag nog eens over dat geval te willen spreken".

Esser daarop antwoordde dat comparant daarmede nie zoo lange hoefde te wachten. Daarop comparant antwoordde dat hij den jongen niet wel, maar slecht had behandeld en dat hetselven onder vrienden geen plaats nam, en dat het bovendien den zaak van hem comparant niet geweest waare om den jongen die tot den armen van Ossendregt behoorde, en door hem Esser behandeld werde onderhande te neemen en te willen geneezen, zoals bij comparant had getragt te doen. Esser hierop zeide óók chirurgijn in het dorp en den armen van Ossendregt te zijn. Den comparant Fr. Michiels daarop antwoordde dat Esser eenen strontchirurgijn was, die voor geen oortje verstand had. Enne dat die magistraten die hem hadden aangesteld schelmen waren. Dat daarop de chirurgijn Esser repliceerde dat comparant Michiels zelf een schelm was, gezien hij zulks niet kon bewijzen. Dat bij door de respectieve magistraten van Ossendrecht, Hoogerheide en Woensdrecht aangesteld dan allemaal schelmen zouden zijn. Den comparant Michiels hierop grooten drift en veel zwaare vloeken en scheldwoorden en deze heeft staande gehouden, en deeze 3 tot 4 maelen heeft herhaalt dat het schelmen waren die Benedictus Esser tot chirurgijn hebben aangesteld. Dat deezen voor geen oortje verstand hadden van de chirurgie. Daarnevens dat Esser onbekwaam was voor chirurgijn en daarbijvoegende dat Benedictus Esser maar een kwaaijongen was die op een schip buteerende (liep te teren, niet met bier maar met een bokkepoot) daarmede de vloot of uitleggers voor de admiraliteit van de Kamer van Zeeland, leggende op de Schelde of op de hoogte van der Batse kade. En op welke vloot Benedictus Esser door meergemelde Admiraliteit als chirurgijn was erkent en aangesteld ende verder nog meer lastige vragen en furieuse woorden ten opzichte van Esser gebruikt, welke te breedvoerig zijn om te herhaalen, en, boven het gemelde uitkoomen".

François had hem nogal van katoen gegeven maar de kater kwam, zoals aangegeven, 's anderendaags. Het was toen een heel andere François, het werd min of meer de tocht van Hendrik IV naar Canossa.

"Nuchter geworden ende geïnformeert door zijn gildebroeders hem alles meede te binnenbrengende en het daarin loslippige en furieuze in relatie tot de respectieve magistraten van Ossendregt, Hoogerheide en Woensdregt, en met opzicht tot Benedictus Esser, strekkende en ziende die ongeoorloofde demarche hem immediat berouwde dat hij bij deezem bekende ende dat het hem deselve van harte leed deed en mitsdien en deswegens poeniteerende (straf verdiend hebbende) verklaart al hetgeene dat den comparant ten tijde voorseiden ten nadeele van den reputatie van de Edelachtbare magistraten van Ossendrecht, Woensdrecht en Hoogerheijden en van den chirurgijn Benedictus Esser gezegt heeft, is onwaarachtig. Dat hij daarom bij deezem om hetselve bij deezem wel expresselijk herroept en voor deselve welgemelde magistraten heeft allen eerbied en voor zijn wettige overheid te hebben mitsgaders, dat hij van de chirurgijn Esser niet weet dan alle eer en deugd en deselven erkent als een fatsoenlijk man en capabel chirurgijn, tegen wie hij niets weet in te brengen. Verzoekende welgemelde magistraten des opgenoemde Heerlijkheden med. Benedictus Esser hem comparantie (samenwerking) aan te bieden. Voor zoveel hem aangaat voor deezem, ditmaal deezem zijn begaane misslag gelieve te vergeven en met zijn voormelde annotatie genoegen te nemen. B e l o - vende den comparant zich in het vervolg voor diergelijke ongeregheden te wachten. Het behoorlijk respect voor de regeeringen van Ossendrecht, Woensdrecht en Hoogerheijden in het oog te zullen houden en converseren. Zoals ook dat van den meergemelden Benedictus Esser.

Compareerde mede de Weledelgestrenge Heer Mr. Nicolaas van Cuylenborgh, drossaard van het Zuid- en Westkwartier van het Markiezaat van Bergen op Zoom, en als drossaard van Ossendrecht, Woensdrecht en Hoogerheide met autorisatie van deselvs bestuurderen.

Gelieve deezem verklaring te passeren als gezien welcke naar alvorens den eerstgenoemde comparant zijn onbezonnen en zijn onvoorzichtig gemeld gedrag onder-

het oog gebragt en denzelven deswegens gereprimenderend vermaand te hebben".

Frans Michiels ging wel op een vrijwillig, gedwongen basis onder het juk door. Van zijn onwaardig gedoe viel niet veel te merken. Misschien had hij liever zijn tong ingeslikt dan dit allemaal te moeten beloven en te doen.

Hoe de bestuurderen er over dachten volgt uit het onderstaande:

"Uit naam van de meergemelde magistraten de eersten comparant uit consideratie van zijne dronkenschap en gedane betuiging van berouw en leedwezen voor deze reize (keer) zijner bovengemelde begane demarché te vergeven en met de hierboven gedane beloften genoeg te nemen. Deze dient zich zorgvuldig te wachten en bij herhaling zekerlijk zal worden gestraft".

"Laatslijk compareerde mee Benedictus Esser chirurgijn te Hoogerheide, welke insgelijks verklaarde, op het instantelijk verzoek van den eersten comparant en uit hoofde van zijne dronkenschap met dezelfde beloften genoeg te nemen ende hem aangedaane furieuze hoon te vergeven".

"Consenteerende dat van al het voorgeschreven behoorlijk acte zal worden gemaakt, en copiën voor de magistraten van Ossendregt, Woensdregt en Hoogerheijden".

"De kosten dezer zaak aan de zijde der respectieve magistraten aan den derden comparant (drossaard) en de kosten van inschrijving in de registers van het geheel met copiën voor den eersten comparant Frans Michiels".

"Ter bekoming van behoorlijk satisfactie (genoegdoening) en reparatie van een bereids en gevallen besluit, zal voor de helft door Esser worden gedragen. En de kosten van het passeren dezer, het uitleveren der grosse, copiën en depositeren, met het registreren van deselve ter secretarij door de respectieve Heerlijkheden, zullen deze in der minne ofwel bij tauxatie door de eerste comparant worden voldaan".

"Aldus gedaan en gepasseert te presentie van de schepenen Jan Adriaansen, Pieter van Lindonk, getuigen Frans Michiels, B. Esser, Nicolaas van Cuylenborch, Mé presente F.J. de Vos secriis. Zonder datum."

De teerdag van het Colveniersgilde heeft de loslippige chirurgijn Frans Michiels geen goed gedaan. Zijn prestige moet toch wel een deuk hebben gekregen. Wat later op het feesten volgde was slechts een flinke kater.

De moraal van dit verhaal is een les voor iedereen:

"ALS DE WIJN IS IN DE MAN, IS DE WIJSHEID IN DE KAN".

Januari 1994.

BRONNEN:

Resolutieboeken oud archief Woensdrecht o.a. no.2 archiefno. 1, foto's 179 t/m 189 recto en verso. archief Nassau-Brabant, Zevenbergen.

Registers van ingeschreven borg- en ontlastbrieven incl. losse stukken oud archief Ossendrecht, inventarisno. 81 ibidem.

Huwelijksregister N. Hervormde Gemeente no.2 ibidem.

Cijnsregister Hoogerheide v.a. 1762 archief R en R, inventarisno. 1380, archiefdienst Bergen op Zoom.

18e eeuwse plattegrond Hoogerheide ten hoge en ten lage, behorend bij cijnsboek 1762, inventarisno. D120, Hingman no. 1526. "zie percelen 48 en 49".

ARR invenarisno. 66. "Kaart Colveniersgilde" ibidem.

R.K. Huwelijksregister Parochie Hoogerheide vanaf 1760 in archief Nassau-Brabant te Zevenbergen.

Afdruk "De Roeremaker" van Johannes en Caspar Luycken no. 74. Amsterdam 1694. Scala Rotterdam.

Ibidem "De Chirurgijn" no. 57.

GENEALOGISCHE KRONIEK

door Marcel Moors

Het is de redactie van "Tijding" bekend, dat bij veel leden van onze Heemkundekring niet alleen belangstelling bestaat voor de streekgeschiedenis in het algemeen, maar dat velen ook geïnteresseerd zijn in de verrichtingen van zijn of haar persoonlijke voorouders. Ze zoeken antwoorden op vragen als: wie waren mijn voorouders?, waar kwamen zij vandaan?, wat deden zij voor hun beroep en waar woonden zij?

Om dit te weten te komen is genealogisch onderzoek nodig.

Het is om deze reden dat de redactie de, door ons zeer gewaardeerde, medewerking heeft gevraagd van de heer Marcel Moors. Iemand, die reeds jarenlang genealogisch onderzoek doet en dientengevolge de beschikking heeft over een groot aantal, bijna kant en klare stambomen van families uit onze Zuidwesthoek.

Omdat alle facetten van heemkunde in "Tijding" hun plaats moeten kunnen krijgen, is besloten om de genealogische bijdrage te beperken tot het publiceren van enkele, willekeurig gekozen, stambomen per keer. Let wel: geen volledige zogenaamde kwartierstaten, (deze bevatten namen van alle voorouders, ook van de moeders) maar een weergave van een stamboom in directe lijn. Ze zijn door ons bedoeld als een leidraad voor eventueel verder onderzoek. Niet alleen voor direct betrokkenen, maar ook voor verwanten en andere geïnteresseerden.

ADRIAANSEN

- Josephus,** geb. Beirendrecht (B),
 huwde **Anna Catharina Wuyts,** geb. 1748 Beirendrecht, overl. 12-10-1811 Woensdrecht, 62 jaar, landbouwster, dochter van Johannes Wuyts en Maria Elisabeth Speek.
- zoon **Petrus Johannes,**
 geb. 31-1-1793 Woensdrecht, overl. 31-5-1876 Halsteren, 84 jaar, landbouwer,
 huwde 30-10-1822 Woensdrecht **Anna Catharina van de Boom,** geb. 31-3-1803 Zuidgeest, overl. 22-3-1833 Halsteren, 29 jaar, landbouwster, dochter van Johannes van de Boom, geb. Bergen op Zoom, landbouwer en Anna Isabella Heyer, geb. Lillo (B).
 huwde tweede keer 1-2-1834 Ossendrecht **Johanna Catharina Melsen,** geb. 18-12-1805 Ossendrecht, overl. 12-1-1888 Halsteren, 82 jaar, landbouwster, dochter van Wilhelmus Melsen, geb. Kalmthout (B), burgemeester van Woensdrecht en Johanna Nuyts, geb. Ossendrecht.
Kinderen: Jan *1823 en Anthonius *1836.
- zoon **Anthonius,** geb. 29-1-1836 Halsteren, overl. 15-9-1915 Woensdrecht, 79 jaar, landbouwer,
 huwde 25-6-1872 Woensdrecht **Maria Catharina de Jong,** geb. 22-11-1841 Woensdrecht, huisnr. A89, overl. 27-3-1928 Woensdrecht, 86 jaar, landbouwster, dochter van Jacobus de Jong, geb. Woensdrecht, landbouwer en Elisabeth Koekhoven, geb. Woensdrecht, dienstbode en landbouwster.
- zoon **Josephus,** geb. 13-6-1878 Woensdrecht, huisnr. A114, overl. 30-1-1959 Woensdrecht, landbouwer en eigenaar van "Het Pannenhuis",
 huwde 9-5-1906 Woensdrecht **Elisabeth Theuns,** geb. 23-2-1881 Woensdrecht, huisnr. B223, overl. 21-7-1969 Woensdrecht, dochter van Petrus Johannes Theuns, geb. Woensdrecht, arbeider en herbergier en Anna Catharina van Oevelen, geb. Woensdrecht.
Kinderen: Anna Catharina Antonia *1907, Maria Petronella *1908, Adrianus Antonius Cornelis *1909, Jacobus Johannes Maria *1910, Antonius Petrus Aloysius *1912, Jacoba Adriana *1916 en Benedictus Gustaaf Maria *1920.
- zoon **Benedictus Gustaaf Maria,**
 geb. 9-5-1920 Woensdrecht, huwde **Jacobs,** geb. Ossendrecht.

Bij de volkstelling, gehouden in 1947, kwam de naam **ADRIAANSEN**, excl. de variaties, als volgt voor:

In Overijssel	6x	In Gelderland	28x
In Utrecht	10x	In Noord-Holland	20x
In Zuid-Holland	56x	In Zeeland	112x
In Noord-Brabant	653x	In Limburg	14x

0-0-0-0-0-0-0-0-0

CORNELISSEN

Wouter,

huwde 20-6-1755 Woensdrecht **Maria Catharina Osseschruders**, geb. 9-12-1735 Woensdrecht, dochter van Johannes Osseschruders en Johanna van de Poel.

-zoon Cornelius,

geb. 23-9-1756 Woensdrecht, overl. 13-10-1822 Woensdrecht, 66 jaar,

huwde **Paulina Omes,**

huwde tweede keer 1-3-1789 Ossendrecht **Maria Anna Bril**, geb. 21-7-1763 Woensdrecht, overl. 23-5-1806 Woensdrecht, dochter van Petrus Bril en Elisabeth Kuyk.

-zoon Jacobus,

geb. 1-11-1792 Woensdrecht, overl. 2-3-1865 Ossendrecht, 73 jaar, arbeider, landbouwersknecht, tapper,

huwde 10-1-1823 Ossendrecht, **Anna Dimphna van As**, geb. 30-8-1799 Ossendrecht, overl. 18-6-1877 Ossendrecht, 77 jaar, tapster, dochter van Johannes van As, geb. Ossendrecht en Johanna Adriana Goverts, geb. Ossendrecht.

-zoon Johannes Cornelis,

geb. 21-7-1826 Ossendrecht, overl. 24-6-1880 Ossendrecht, 53 jaar, visser-schipper,

huwde 14-5-1856 Woensdrecht **Johanna Catharina Breeëns**, geb. 30-7-1831 Woensdrecht, overl. 27-2-1891 Ossendrecht, 59 jaar, dochter van Henricus Breeëns, geb. Zandvliet (B), schipper en Johanna Smits, geb. Woensdrecht, veldarbeidster, dienstbode.

-zoon **Jacobus**, geb. 13-2-1864 Ossendrecht, huisnr. B64, veldarbeider,
 huwde 13-1-1892 Woensdrecht **Jacoba van Zundert**, geb. 24-7-1870 Woensdrecht, huisnr. B3, dochter van Petrus Fransiscus van Zundert, geb. Woensdrecht, arbeider en Johanna van Loon, geb. Woensdrecht, arbeidster.

-zoon **Johannes Cornelis**,
 geb. 28-10-1901 Woensdrecht, grondwerker, veldarbeider,
 huwde **Johanna Catharina van Dijk**, geb. 2-9-1901 Woensdrecht, overl. 2-2-1978 Woensdrecht, dochter van Martinus Alphonsus van Dijk, geb. Woensdrecht, landarbeider en Maria Louisa Stuyts, geb. Woensdrecht.
Kinderen: Maria Jacoba *1922, Martinus Alphonsus *1925 en Augustinus Johannes Jacobus *1939.

-dochter **Maria Jacoba**,
 geb. 24-12-1922 Woensdrecht,
 huwde **Adrianus Verboven**, geb. 26-10-1916 Woensdrecht, zoon van Cornelis Fransiscus Verboven, geb. Woensdrecht, fabrieksarbeider en Johanna Consemulder, geb. Bergen op Zoom.

De naam **CORNELISSEN** kwam bij de volkstelling in 1947 zo vaak voor dat vermelding achterwege blijft.

0-0-0-0-0-0-0-0-0

VAN MECHELEN

Johannes, geb. 1688,
 huwde ±1715 **Johanna Maria van der Heyden**, overl. 8-11-1765 te Huijbergen.
Kinderen: Maria Magdalena Anna *1716, Guilhelmus *1717, Adriana *1720, Wilhelmus *1722, Henricus *1722, Henricus Norbertus *1724 Maria Margaretha *1727, Johanna Maria *1729 en Guilhemus C o r n e l i u s *1732.

-zoon **Henricus**, geb. 1-2-1722 Huijbergen, overl. 6-5-1788 Huijbergen,
 huwde 16-8-1755 Huijbergen **Lucia Somers**, geb. Essen (B).
 huwde tweede keer 6-6-1773 Wouw **Johanna Costermans**, geb. 6-6-1745 Wouw-Biezen, overl. 19-7-1810 Huijbergen, dochter van Cornelis Costermans en M. Verbraeck en weduwe van Vadder, geb. Bergen op Zoom.

Kinderen: Johannes *1755, Johanna Catharina *1756, Anna *1758, Maria *1760, Adriana *1763, Johannes *1764, Adrianus Judocus *1766, Lucia *1774, Wilhelmus Jacobus *1776, Petrus Johannes *1779, Petrus *1780 en Nicolaas *1782.

-zoon **Johannes**, geb. 11-6-1764 Huijbergen, overl. 4-6-1818 Huijbergen, landbouwer, wagenmaker,

huwde 19-6-1791 Huijbergen **Maria van Aert**, geb. 25-12-1762 Huijbergen, overl. 8-4-1825 Huijbergen, dochter van Johannes van Aert en Maria Margaretha van Mechelen.

Kinderen: Johannes *1791, Josephus Henricus *1793, Petrus Johannes *1796, Petrus *1797, Judocus *1799, Wilhelmus *1802, Adrianus *1804, Judocus *1806 en Lucia *1807.

-zoon **Judocus**, geb. 23-1-1806 Huijbergen, overl. 1-2-1844 Ossendrecht, wagenmaker,

huwde 18-4-1839 Ossendrecht **Anna Comelia van Gorp**, geb. 7-6-1802 Ossendrecht, overl. 26-5-1889 Ossendrecht, dochter van Joannes van Gorp, geb. Beirendrecht (B) en Anna Catharina Swagemakers, geb. Ossendrecht.

Anna van Gorp huwde voor de tweede keer 16-5-1846 Ossendrecht Petrus Johannes van Mechelen, geb. 30-7-1819 Huijbergen, overl. 19-11-1892 Ossendrecht, wagenmaker, burgemeester van Huijbergen van 1873-1891, zoon van Johannes geb. Huijbergen, wagenmaker en Adriana Laurijssen, geb. Huijbergen.

Kinderen: Johannes *1840, Maria Catharina *1841, Petrus *1842 en Johanna Catharina *1843.

-zoon **Petrus**, geb. 30-10-1842 Ossendrecht, overl. 11-11-1925 Huijbergen, wagenmaker,

huwde 28-11-1872 Huijbergen **Comelia Suykerbuyk**, geb. 11-11-1846 Huijbergen, overl. 5-5-1921 Huijbergen, dochter van Franciscus Nicolaas Suykerbuyk, geb. te Huijbergen, smid en Maria Nelen, geb. te Essen (B).

Kinderen: Maria Petronella Ludovica *1873, Johannes Franciscus *1875, Franciscus Judocus *1876, Adrianus Ludovicus *1878, Judocus Cornelius *1880, Petrus Johannes *1882, Felix Gomarus *1885, Louisa Catharina *1887 en Adrianus Stanislaus *1892.

-zoon **Johannes Fransiscus,**

geb. 25-1-1875 Ekeren (B), wagenmaker op de Aanwas te Ossendrecht, waar voordien V.d. Straten wagenmaker was,

huwde 12-10-1909 Woensdrecht **Maria Petronella Bril**, geb. 21-5-1880 Woensdrecht, dochter van Maximiliaan Bril, landbouwer, geb. te Woensdrecht en Apolonia Verbeek, geb. te Halsteren.

Kinderen: levenloos man 1910, Petrus *1910, Petrus Maximilianus *1913, Petrus Adrianus Cornelis *1915 en Johanna Francisca Catharina *1917.

-zoon **Petrus Adrianus Cornelis,**

geb. 12-5-1915 Ossendrecht, overl. 14-7-1968 Ossendrecht,

huwde **Van As**, geb. Woensdrecht. Geen Kinderen.

Bij de in 1947 gehouden volkstelling kwam de naam **VAN MECHELEN** als volgt voor:

In de provincie Groningen	1x	In de provincie Friesland	1x
In Drente	10x	In Utrecht	94x
In Gelderland	29x	In Noord-Holland	67x
In Zuid-Holland	77x	In Zeeland	2x
In Limburg	19x		

In de provincie Noord-Brabant:

Eindhoven	11x	Bergen op Zoom	46x
Berkel-Enschot	1x	Bladel	2x
Breda	22x	Chaaam	1x
Dongen	1x	Eersel	3x
Engelen	1x	Halsteren	1x
Helmond	1x	's-Hertogenbosch	2x
Huijbergen	9x	Nuenen	2x
Oirschot	1x	Oss	9x
Ossendrecht	2x	Oudenbosch	6x
Oud en Nieuw Gastel	11x	Putte	3x
Roosendaal	12x	Rucphen	12x
Steenbergen	11x	Tilburg	36x
Udenhout	1x		

0-0-0-0-0-0-0-0-0

MONTREE**Petrus,**

huwde ±1750 **Lucia Rommes.**

-zoon Johannes Baptist,

geb. 28-7-1754 Zandvliet (B),

huwde 15-7-1777 Zandvliet **Cornelia van Soetendaal.**

-zoon Cornelis, geb. 26-4-1779 Zandvliet (B), overl. 28-11-1850 Woensdrecht, landbouwer,

huwde Lillo (Kruisweg) **Maria Leemans**, geb. 14-3-1781 Lillo (Kruisweg), landbouwster, dochter van Petrus Leemans en J.M. van Hespbeen.

Kinderen: Anna Dimphna *1809, Maria Elisabeth *1810, Johanna Maria *1813, Maria Catharina *1815, Pieter Jan *1817, Petrus Johannes *1819, Dimphna *1821 en Johannes Baptist *1825.

-dochter Maria Catharina,

geb. 24-4-1815 Woensdrecht, overl. 17-8-1874 Woensdrecht, landbouwster,

-zoon Josephus, geb. 19-10-1856 Woensdrecht, huisnr. A30, overl. 17-8-1935 Woensdrecht, landbouwer,

huwde 4-4-1883 Halsteren **Josephina Maria Louisa Veraart**, geb. 1-4-1854 Bergen op Zoom, Scholiersberg, landbouwster, dochter van Franciscus Veraart, geb. Bergen op Zoom, landbouwer en M.C. Hopmans, geb. Bergen op Zoom, landbouwster.

Kinderen: Maria Catharina *1884, Franciscus Jacobus *1886, Anna Catharina *1887 en Jacobus Petrus *1889.

-zoon Franciscus Jacobus,

geb. 27-4-1886 Woensdrecht, huisnr. A52, overl. 10-7-1977 Bergen op Zoom, landbouwer,

huwde 11-1-1923 Woensdrecht **Johanna Cornelia de Jong**, geb. 21-9-1902 Halsteren, overl. 6-10-1986 Bergen op Zoom, dochter van Antonius de Jong, geb. Bergen op Zoom, arbeider en Elisabeth Krinkels, geb. Bergen op Zoom.

Kinderen: Elisabeth Petronella *1929 en Petrus Josephus Jacobus *1937.

-zoon Petrus Josephus Jacobus,

geb. 22-1-1937 Woensdrecht,

huwde **Julia Wagenaars**, geb. Putte (N.B.).

Bij de volkstelling in 1947 kwam de naam **MONTREE** als volgt voor:

In de provincie Zuid-Holland	1x	In de provincie Limburg	7x
In de provincie Noord-Brabant:			
Bergen op Zoom	1x	's-Hertogenbosch	12x
Woensdrecht	8x		

0-0-0-0-0-0-0-0-0

BRONNEN :

Doop-, trouw- en begraafboeken van vóór 1811.

Geboorte-, Huwelijks- en Overlijdensregisters Burgerlijke Stand vanaf ± 1811.

Bevolkingsregisters vanaf ± 1830.

Streekarchieven Zevenbergen, Etten-Leur, Prinsenbeek, Oosterhout, Heusden, Eindhoven.

Gemeente-archieven Bergen op Zoom, Roosendaal, Breda, Rucphen, Tilburg, 's-Hertogenbosch, Rotterdam, 's-Gravenhage.

Gemeente-archieven Antwerpen, Essen, Kalmthout, Wuustwezel.

Rijks-archieven 's-Hertogenbosch, Middelburg, 's-Gravenhage.

Rijks-archieven Antwerpen , Gent.

Centraal Bureau voor Genealogie, 's-Gravenhage.

Frans Buijssen, "Familie van den Bergh, 1660 - 1800".

Nederlands Repertorium van Familienamen, Meertens Instituut voor Dialectologie, Amsterdam.

INFORMATIE VOOR DE LEZER

"Tijding" is het periodiek van de heemkundekring "Het Zuidkwartier" en verschijnt 3x per jaar.

Losse nummers van "Tijding" zijn verkrijgbaar bij:

De heer A. van Pul,
Duinstraat 40,
4631 KV Hoogerheide.
Tel. 01646 - 13423.

De afleveringen tot en met 1993 kosten *f* 7,-- per stuk.

De afleveringen van 1994 kosten *f* 10,-- per stuk.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij:

Mevr. Bastiaanse,
Tulpstraat 11,
4645 CS Putte.
Tel. 01645 - 2794.

Nieuwe leden kunnen zich opgeven door middel van storting van de jaarcontributie ad *f* 25,-- ten name van Penningmeester "Het Zuidkwartier" bij de Rabobank te Ossendrecht op nr. 15 05 21 436, of door middel van storting van *f* 25,-- op gironummer 276 04 67 ten name van Heemkundekring "Het Zuidkwartier", Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht.

Men kan zich ook rechtstreeks wenden tot één van de leden van het bestuur, die op pagina 4 vermeld staan.

Contactadressen van de werkgroepen van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier".

- | | |
|---|---|
| 1 Heemschut | L. Timmermans , Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, tel 01646 - 12546. |
| 2 Toponymie | vacant |
| 3 't Kwartier | Mevr. M. Beens - van Beeck, Koppelstraat 3,
4645 RD Putte, tel. 01645 - 2581. |
| 4 Distributie | J. Halters, Stenenhoef 2,
4641 CH Ossendrecht, tel. 01647 - 2854 |
| 5 Archeologie | M. van Gink, Laagstraat 15,
4641 SP Ossendrecht, tel. 01647 - 2576 |
| 6 Oude Handwerktechnieken | Mevr. V. Suykerbuyk- van Agtmaal, Raadhuis-
straat 114, 4631 NJ Hoogerheide,
tel. 01646 - 12536 |
| 7 Zanggroep | Mevr. M. Pijnen-Verresen, Mgr. Poelsstraat43,
4631 CA Hoogerheide, tel. 01646 - 12895 |
| 8 Redactieraad | A. Pijnen, Mgr. Poelsstraat 43,
4631CA Hoogerheide, tel. 01646 - 12895
Inleveren kopij: Stenenhoef 2,
4641 CH Ossendrecht, tel. 01647 - 2854 |
| 9 Oude talen, gezegden,
spreuken, etc. | W. Groffen, Antwerpsestraatweg 129,
4631 RA Hoogerheide, tel . 01646 - 12441 |
| 10 Evenementen | vacant |
| 11 Documentatie | A. van Pul, Duinstraat 40,
4631 KV Hoogerheide, tel. 01646 - 13423 |
| 12 Kruidentuin | Mevr. H. van Es, Rozenlaan 37,
4631 AL Hoogerheide, tel. 01646 - 13641 |
| 13 Museum | L. Timmermans, Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, tel. 01646 - 12546 |
| 14 Fotografie | L. Timmermans, Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, tel. 01646 - 12546 |
| 15 Genealogie | A. van Veldhoven, Pottenbergen 6,
4641 HK Ossendrecht, tel. 01647 - 4505 |

Het bestuur verwelkomt suggesties van onze leden voor eventuele andere werkgroepen.

Op de voorplaat een fragment van
de kaart van Jacop van Deventer,
cartograaf 1512 - 1575, gecopieerd
met toestemming van de uitgever,
M. Nijhoff te 's-Gravenhage.

